

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Bakalářská práce

Anna Bučková

Identifikace se záporným hrdinou – zisky a rizika

Olomouc 2014

Vedoucí práce: Mgr. Růžička Michal, Ph.D.

Děkuji vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Michalovi Růžičkovi za odbornou pomoc, poskytování cenných rad a hlavně za trpělivost. Také tímto děkuji všem respondentům, kteří se podíleli na této bakalářské práci. V neposlední řadě také Sáře Novákové a Haně Bučkové za cenné rady v oblasti gramatiky a stylistiky českého jazyka.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu literatury.

V Olomouci dne 22. dubna 2014

Abstract

The bachelor thesis entitled *Gains and risks of identifying with a negative hero* deals with a main character of a TV series Dexter. It explores the gains and drawbacks that follow watching the series for an individual and society as well. The main character is fully described in the theoretical part of the thesis, whereas the practical part is dedicated to the description of the influence that the series have on individuals and society.

Keywords

Television series, serial killer, personality theories, personality disorder, Anti-social personality disorder, aggression, aggressiveness.

Abstrakt

Bakalářská práce *Identifikace se záporným hrdinou – zisky a rizika* pojednává o hlavním hrdinovi ze seriálu Dexter. Zkoumá, jaké zisky a rizika vyplývají ze sledování daného seriálu, jak pro jedince, tak pro společnost. V teoretické části se zabýváme popisem hlavního hrdiny. V praktické části zkoumáme onen výše zmíněný vliv seriálu na jedince a společnost.

Klíčová slova

Seriál, sériový vrah, teorie osobnosti, porucha osobnosti, disociální porucha osobnosti, agrese a agresivita.

Úvod	8
1 Vymezení seriálu, projekce, hrdina	11
1.1 Vymezení seriálu.....	11
1.2 Historie seriálu	11
1.3 O seriálu.....	12
1.4 Ztotožnění se s hrdinou	13
2 Sérioví vrazi	15
2.1 Definice vrahů a jejich klasifikace	15
2.2 Mýty o fenoménu sériového vraha.....	16
2.3 Psychologická typologie vrahů podle motivu.....	18
2.3.1 Empirická klasifikace	18
2.3.2 Typologie dle motivu	19
2.4 Vybrané behaviorální patologické jevy	20
2.4.1 Macdonaldova triáda	20
2.4.2 Setkání se se smrtí a ohněm v dětském věku.....	21
3 Teorie osobnosti	22
3.1 Úvod	22
3.2 Psychoanalytická teorie Sigmunda Freuda (1856 – 1939)	23
3.2.1 Základní teoretické předpoklady psychoanalýzy	23
3.2.2 Topografický model lidské psychiky	24
3.2.3 Strukturální model lidské psychiky.....	25
3.3 Analytická teorie Carla Gustava Junga (1875 – 1961).....	27
3.3.1 Struktura psyché.....	28
4 Porucha osobnosti a chování	31
4.1 Úvod	31
4.2 Vymezení pojmu porucha osobnosti	31
4.3 Obecná kritéria pro hodnocení poruch osobnosti	32

4.4	Výskyt a typy poruch osobnosti a chování	33
4.5	Příčiny vzniku poruch osobnosti a chování	34
4.6	Charakteristika osob s poruchami osobnosti a chování.....	35
5	Disociální porucha osobnosti, antisociální porucha osobnosti	36
5.1	Možné příčiny vzniku disociální (antisociální) poruchy osobnosti	36
5.2	Vybrané odlišnosti u disociální (antisociální) poruchy osobnosti	37
6	Agrese a agresivita	42
6.1	Vymezení, definice agrese a agresivity	42
6.1.1	Členění agrese.....	42
6.2	Agrese jako společný prvek se zvířaty	42
6.2.1	Moyerova klasifikace agrese	43
6.3	Historie a výzkumy agrese.....	45
6.3.1	Stručný přehled agrese	45
6.3.2	Výzkum agrese	45
7	Praktická část	46
7.1	Uvedení do problematiky	46
7.2	Průzkum aktuálního celosvětového stavu.....	46
7.3	Specifikace výzkumu, stanovení problému	46
7.3.1	Výzkumný problém a výzkumné otázky.....	47
7.3.2	Metodologie výzkumu.....	47
7.3.3	Výběr výzkumného vzorku	47
7.3.4	Výzkumný soubor	48
7.3.5	Sběr kvalitativních dat.....	48
7.3.6	Analýza dat.....	49
7.3.7	Realizace výzkumu	49
8	Interpretace získaných dat	50
	Závěr	60

Literatura	61
Seznam zkratk	63
Přílohy	64

Úvod

Tato bakalářská práce pojednává o vlivu negativního hrdiny na společnost. Motivem této práce je seriál Dexter a četba dvou článků, na jejichž základě bylo rozhodnuto práci napsat. Jeden z těchto článků (Grejták, 2013) byl motivací k rozhodnutí pojednávat o takto kontroverzním tématu. Druhý článek (Drbohlav, 2011) se stal oporou v upevnění hypotéz, které byly zprvu stanoveny.

K četbě této práce je nezbytné popsat alespoň základní myšlenku seriálu.

Dexter Morgan je hlavním hrdinou stejnojmenného seriálu Dexter. Když byly Dexterovi tři roky, byla jeho matka Laura brutálně zavražděna. Byl adoptován Harrym a Doris Morganovými, kteří žili se svojí dcerou Debrou. Harry pracoval jako strážník u miamské policie, kde se seznámil s Dexterovou biologickou matkou, která byla drogově závislá, a později se stala informátorkou. O biologickém otci se v seriálu zmiňují scénáristé pouze jednou, a to nepřímo, když Dexterovi zachrání život tím, že mu daruje krev.

Dexter byl svědkem smrti své matky, která byla rozřezána motorovou pilou v kontejneru. Dva dny strávil Dexter se svým bratrem Brianem v kalužích krve, koukajíce se na svou mrtvou matku. Harry adoptoval pouze Dextera v domnění, že si na rozdíl od svého staršího bratra nebude nic pamatovat, a matčina smrt v něm nezanechá žádné následky. Mýlil se. Dexter necítil téměř žádné emoce. V sedmi letech začal zabíjet psy sousedů a jeho touha po krvi rostla. Na základě tohoto Dexterova problému se Harry rozhodl s Dexterem systematicky pracovat a usměrnit jeho touhu po zabíjení. Učil ho, jak dávat navenek najevo emoce, jak se tvářit na fotkách, jak zapadnout do kolektivu spolužáků, jak usměrnit své nutkavé tendence zabíjet, apod.

Veškerý čas věnoval Harry Dexterovi, což se nelíbilo Debre, která na něj žárlila. Aby Harry ochránil nejen Dextera, ale i Debru, vymyslel Kodex.

Smyslem Kodexu bylo, že Dexter bude svoji touhu po krvi usměrňovat tím, že bude zabíjet zločince. Důležité je, aby jeho oběti byly vždy řádně prověřeny. Musí to být osoby, které právní systém nedokáže zachytit, a které své hříchy páchají dál. Např. drogoví dealeři, mafiáni, lidé, kteří vraždí, ale není dostatek důkazů k tomu je zadržet, apod. Dexter nikdy nesmí podcenit přípravu, musí si perfektně připravit místo pro vraždu, zamést stopy, zbavit se bezpečně těla, a především se nenechat chytit. Samozřejmě součástí Kodexu je to, aby vypadal jako obyčejný člověk. Žít normální život – mít práci, dobré rodinné vztahy, apod. Důležitá část Kodexu se věnuje jeho nevlastní sestře. Utajit před ní to, čím Dexter je, a nikdy jí

do těchto záležitostí nezatahovat, protože by ji to mohlo zničit. Vše bylo takto vymyšleno proto, aby Dexter usměrnil své nutkání zabíjet, a aby byl schopný přežít.

Dexter se stane forenzním specialistou na krev, Debra detektivem. Oba pracují na policii, kde působil i Harry, jejich otec. V práci jsou oblíbení. Dexter ale na základě toho, že každý den nasadí masku, nosí do práce koblíhy, usmívá se na lidi, a snaží se chovat tak, jak ho to Harry naučil. Aby působil více jako normální člověk, najde si přítelkyni Ritu, kterou si po čase vezme, a mají spolu syna Harrisona. Rita již má dvě děti. Dexter o Ritě mluví jako o narušené osobě, která je pro něj tedy z jeho pohledu ideální partnerkou. Vede si poklidný, spokojený život. Své nutkání zabíjet a touhu po krvi nazývá Temným pasažérem.

Vše se změní ve chvíli, kdy se setká se svým bratrem Brianem, který se v seriálu objeví jako sériový vrah Rudy Cooper, „vrah s chladákem“. Brian touží po propojení se svým bratrem, chce mu připomenout, kde se spolu zrodili jejich vražedné osobnosti. Součástí velkolepého plánu je únos Debry a její plánovaná vražda, kterou měli vykonat společně. V ten moment se ale ukáže, že Dexter není taková zrůda, jak si o sobě sám myslí. Debru zachrání a Briana zabije.

Vztah Dextra a Debry se v seriálu neustále mění, Debra se často cítí méněcenná v souvislosti s Dexterovou „genialitou“. Vše se mění ve chvíli, kdy Dexter začne mít pocity, touhy a prožitky jako obyčejný člověk, na základě čehož se přestane striktně řídit Kodexem. Svého Temného pasažéra se však nedokáže vzdát, čímž velice zkomplikuje život sobě i svým blízkým osobám. Už nezabíjí pouze ty, kteří si to „zaslouží“, ale i ty, kteří se mu pletou do cesty. Například zabije dva policajty z oddělení, kteří ho odhalí. Vše je zapříčiněno tím, že chce zvládat běžný denní život obyčejného člověka. Ve chvíli, kdy upřednostní svého Temného pasažéra před obyčejným životem, zaplatí životem své ženy. Tento rozpor graduje a všechny osudy končí špatně. Svého syna opustí, nechá ho žít s ženou, kterou miluje, ale která sama zavraždila několik lidí, a zapříčiní smrt Debry. Zůstane žít sám s vědomím, že opustil své nejbližší a je zodpovědný za smrt Debry.

Teoretická část, konkrétně první kapitola, pojednává o problematice seriálu a jeho vlivu na společnost. Druhá kapitola podává definice z oblasti kriminality. V dalším textu práce popisuje strukturu osobnosti, aby mohla být následně rozebrána porucha osobnosti, zejména disociální porucha osobnosti. Je zde popisována osobnost člověka mající poruchu osobnosti. Následně se tato práce zabývá agresí a agresivitou, které jsou zapotřebí zmínit v souvislosti se sériovými vrahy a v souvislosti s disociální poruchou osobnosti. Všechn tento text je inspirován výše zmíněnými články, které pojednávají o dané problematice. V této bakalářské

práci je fiktivní postavě přisuzována reálná charakteristika v souvislosti s vlivem na společnost.

Praktická část se zaměřuje na zisky a rizika vyplývající ze sledování tohoto seriálu, kdy je prostřednictvím rozhovoru a vhodně zvolených otázek doplněna teoretická část.

Tímto tématem se poslední dobou zabývá čím dál více odborníků, zejména z oblasti psychologie. Vzorem pro tuto práci byl PhDr. Andrej Drbohlav. Jeho článek byl velkou inspirací k této práci, a jeho literatura byla oporou pro samotné sepsání práce.

Cílem této bakalářské práce je zjistit, jaké může mít seriál v čele s hlavním negativním hrdinou, rizika a zisky pro jedince i pro společnost. Tato práce si klade za cíl seznámit čtenáře s osobností hlavního hrdiny, jak v seriálovém, fiktivním, světě, tak ve skutečném, reálném, světě, neboť se zaměřuje vliv daného hrdiny na společnost.

1 Vymezení seriálu, projekce, hrdina

1.1 Vymezení seriálu

V akademickém slovníku cizích slov (1995) se o seriálu píše jako o sledu filmových, a zvláště pak televizních příběhů, většinou pocházejících od jednoho autora, které jsou propojeny týmiž postavami. Doplníme-li tento výklad Valčkem (2011), který se zabývá teorií masmédií, je seriál charakteristický tím, že opakovaně vypráví o určitém typu příběhu, kde vystupuje určitý počet hlavních postav. Jestliže autoři chtějí udržet dlouhodobý divácký zájem, využívají často princip „časové smyčky“¹ kdy se děj neodehrává lineárně, nýbrž retrospektivně, což může předcházet přirozené překážce stárnutí hlavního hrdiny. Nová pokračování seriálu nazýváme sériemi. Tento výraz se ujal především v USA, kde vznikl. Ovšem v domácím prostředí se spíše setkáme s termínem „řada“ (Smetana, 2000). Série je řada, sled událostí/věcí stejného typu/druhu tvořící soubor (Akademický slovník cizích slov, 1995).

Jsou lidé, kteří se těší na každé další pokračování svého seriálu. Baví se tímto seriálem, sní, mají své iluze, obdivují herce, kostýmy, apod. Oproti nim stojí pár intelektuálů, jež se děsí hrůzostrašností scénářistického či režijního zpracování těchto věcí. Dávají najevo své opovržení nad pokleslostí a prázdnotou televizního spotřebního zboží. Seriálových příběhů stále přibývá. Kvantitativně v tuzemském vysílání převládají zahraniční seriály. Seriál se stal typickým dominujícím televizním žánrem. Smetana předkládá zajímavou polemiku: Proč přijímají lidé seriál jako drogu? A to navzdory kritice, varování i posměchu? Zpočátku lidé ani nevědí, co je zaujalo, a jak hrozné mohou být následky (Smetana, 2000).

1.2 Historie seriálu

Seriál započal svoji historii v 10. letech 20. století. Zhruba ve stejné době se seriál objevil jak v USA, tak ve Francii. Nejranějším americkým seriálem byla Katčina dobrodružství.

Ve Francii to byl seriál Paulína v nebezpečí, kterým se proslavila Pearl Whiteová. Seriál inspiroval různé společnosti k produkci dalších děl. Koncem roku 1915 byly americké seriály velmi prosperující. Mezi největší filmaře spojené s formou seriálu byl řazen Louis Feuillade. Seriál zachovával základní dějovou linii ve všech epizodách. Většinou ale každá epizoda končila v době největšího napětí, čímž se snažili nalákat další diváky (Dějiny filmu, 2011).

¹Princip „časové smyčky“ využil i seriál Dexter.

1.3 O seriálu

Co by měl seriál mít, aby získal a udržel diváka? Autor by měl mít dobrý nápad, seriál by měl mít bohatý děj, přitažlivé postavy. Především ale autor musí umět psát. Musí psát o tom, co zajímá nejenom jeho, ale zejména diváky. Musí umět kombinovat a překvapovat. Měl by být také obdařen humorem, životními zážitky, fabulační fantazií a i emocionální pamětí.

Smetana čerpá z Jeana Cazeneuveho, který píše, že zábava a rozptýlení mají základní funkci v tom, že nás odvádí od nudy. My se tím odvracíme sami od sebe, bráníme se cítit naše úzkostné postavení. A k tomu, aby se nám to dařilo, potřebujeme zaujmout, něco nás musí uchvátit, strhnout. Rozptýlení funguje tak, že na sebe člověk zapomene.

Smetana dále hovoří o tom, že lidé mají od samého počátku rádi příběhy, zejména ty na pokračování. A je to právě televize, kdo má k dispozici nejmodernější techniku, umožňující všelijaká kouzla, a to všude – i za hranicemi, což je komerčně výhodné. Cizím příběhem se chce člověk rozptýlit, utéci sám před sebou, prožívající vzrušení, ale i nebezpečí. U obrazovky může divák prožívat čas se svojí oblíbenou postavou. Samozřejmě i periodizace seriálu má svůj význam, zvláště má-li zvyšovat napětí, očekávání a zvědavost, a tím zintenzivňovat vztah k seriálovému vyprávění. Seriál vytváří společenství lidí, kteří mají stejné zájmy (Smetana, 2000).

Ruediger Dahlke (2005) ve své knize popisuje vliv násilí z filmů a televizí. Po celé zeměkouli se rozšířilo akční násilí, a za původce lze považovat USA. Toto násilí již není součástí pouze komerčních televizí, ale i veřejnoprávních. Průměrný divák tedy může denně vidět i několik vražd, provedených někdy velmi brutálním způsobem. Násilí nyní vládne i v dětských pořadech, a neméně je tomu tak i v počítačových hrách. Důsledky můžeme spatřovat zejména v toleranci násilí, kdy se nad brutálním násilím nemusíme ani pozastavovat, protože se jedná o něco „normálního“. To vše se projevuje například ve zvýšené kriminalitě mládeže, ale i v bezohledné zahraniční politice.

Zakázat ovšem násilí v mediích není možné, neboť diváci již nejeví takový zájem o „neakční“ televizní pořady. Zvyšuje-li se tedy sledovanost, televiznímu pořadu se daří, a finanční obohacení se zvyšuje. Jde tedy o takový bludný kruh. Zároveň Dahlke (2005) zmiňuje občanské protesty proti násilí, které nebyly úspěšné, neboť jsme ve svobodné zemi.

1.4 Ztotožnění se s hrdinou

V knize *Televizní seriál a jeho paradoxy* se píše, že se divák musí o svého hrdinu bát. K tomu má samozřejmě nástroj, kterým jsou nucené pauzy, které násobí napětí. A z toho vyplývá i důležitost pravidelného vysílání, aby vlna diváckého zájmu neopadla. Pravidelnost vytvoří návyk. Jakoukoli nepravidelnost vnímá divák jako nelibost (Smetana, 2000).

„Seriál musí mít hrdinu.“ (Smetana, 2000, s. 103). To Smetana považuje za nejpodstatnější. Hrdina musí být člověk aktivní, silný. Měl by mít rysy, které se nevyskytují ve skutečném životě příliš často. Diváci musí hrdinu obdivovat a milovat, protože obdiv je první krůček k lásce. Divák by měl mít rád svého hrdinu, strachovat se o něj, spoluprožívat s ním všechny nebezpečné situace. Hrdina by měl mít takové vlastnosti, aby se s ním mohl divák ztotožnit². O čemž by se dalo hovořit jako o podmínce seriálového úspěchu. Jakmile divák nenalezne hrdinu, se kterým by mohl spoluprožívat jeho dramatický osud, ztotožnit se s ním, má seriál od počátku mezery (Smetana, 2000).

„A také záleží i na tom, co bychom mohli nazvat národní mentalitou, která je přece jen poněkud odlišná“ (Smetana, 2000, s. 104). Příklad uvádí Smetana u známého hrdiny a stejnojmenného filmu James Bond. Bond byl na západě přijat a „odsouzen k úspěchu“. Bond odpovídá potřebě pohádkového supermana, neporazitelného a nesmrtelného hrdiny.

U nás ale narazil na českou střízlivost, realističnost a nedůvěru k siláckým gestům neporazitelnosti, a proto u nás Bond nezdolal tak, jako na západě (Smetana, 2000).

Tvůrci chtějí diváka zaujmout a strhnout něčím mimořádným.

Mnohdy se divák s hrdinou ztotožní natolik, že není schopen rozeznat hereckého představitele od role postavy. A právě tento podivuhodný fakt se odehrává všude na celém světě, včetně USA. Osoba herce s jeho rolí se spojí a vytváří v divákově mysli zřejmě novou iluzi.

Necháme-li se strhnout scénářem, nevědomě promítáme do osob na obrazovce sami sebe. S postavami prožíváme nebezpečí, radost, ale i útrapy, se kterými se hrdina potýká. Soucítíme s ním. Odvracíme se od všedních, denních starostí, zároveň se však odvracíme od vlastní osobnosti, od našeho soukromého bytí.

Smetana zmiňuje i fakt, že hrdina v seriálu vždy zvítězí. Divákovi to tedy umožňuje prožít iluzi, že i on je mezi těmi, co zvítězili (Smetana, 2000).

Je zapotřebí rozeznat základní rysy seriálu. Jedním z podstatných rysů je hrdina (nebo několik hrdinů) nesoucí celý příběh na svých bedrech. Příběh je souvislý, postupně se stupňující, a je rozčleněn do určitého počtu dílů vyjadřujících plynutí i střídání času.

² Hrdinové ze seriálu *Dexter* tyto podmínky splňují.

Smetana dále uvádí, že mezi nejrozšířenější a nejoblíbenější seriály patří seriály z rodinného prostředí. Lidé totiž rádi sledují veškeré vztahy, city, vášně, lásky a nenávisti. To nejvíce přitahuje diváky – možná jako zrcadlo. Dalším velmi frekventovaným seriálem je seriál z kriminálního a detektivního prostředí. Výrobci spoléhají na to, že faktory jako vraždy a krev diváky přitahují (Smetana, 2000).

Na západě se objevil trend, jak přicházet s neomezeným množstvím seriálů, a to podle profese.

A pokud možno podle alternativních profesí. A právě nejúspěšnější díla čerpají z prostředí rodinného s prostředím profesním³. „Když autor obě polohy dovedně udrží v jakési rafinované rovnováze, vychýlené k citům a vztahům lidí, které si diváci stačili oblíbit, je to ideální stav, vycházející maximálně vstříc přáním obecnstva..." (Smetana, 2000, s. 120).

³ Seriál Dexter je z prostředí rodinného, profesního a kriminálního.

2 Sérioví vrazi

2.1 Definice vrahů a jejich klasifikace

Andrej Drbohlav (2013) uvádí, že v informačních médiích, v seriálech, ale i v běžné populaci se velmi často zaměňují pojmy masový vrah a sériový vrah. Jejich pojítkem jsou mnohonásobné vraždy. Profil a činy jsou ale naprosto odlišné. „Jedná se z hlediska psychologického, sociálně patologického a kriminalistického o významně jinou osobnost pachatele, často odlišnou motivaci, rozdílné zbraně a místa činu“ (Drbohlav, 2013, s. 14). Kromě sériového a masového vraha existuje další typ vraha, který je označován jako spree killer, což lze přeložit jako „záchvatový vrah“ (Čírtková, 2008; Drbohlav, 2013)

Drbohlav uvádí následující definice vrahů vytvořené FBI (Federal Bureau of Investigation), kde můžeme pozorovat následující klasifikaci:

1. Sériový vrah (serial killer, serial murder)

Za sériovou vraždu je považováno: „spáchání série dvou nebo více vražd jedním nebo více pachateli během odlišných akcí“⁴ (Drbohlav, 2013, s. 15). To znamená, že kritériem tedy není pouze rozdílné místo a čas, ale zcela jiná událost.

Byla klasifikována čtyři hlavní východiska:

- „na sériové vraždě se může podílet jeden nebo více pachatelů;
 - jedná se o dvě nebo více zavražděných obětí;
 - jednotlivé případy se vyskytují v různých akcích (odlišných událostech) a v různých časech;
 - uplynulá doba mezi akcemi odděluje sériové vraždy od masových“ (Drbohlav, 2013, s. 15).
- Čírtková (2008) ve své publikaci *Moderní psychologie pro právníky* uvádí, kdy byl poprvé použit termín sériový vrah. Bylo to v 70. letech 20. století v návaznosti na zločiny Eda Geina, Johna Wayne Gacyho, nebo také dodnes známého „Zodiaka“.

2. Masový vrah (mass killer, mass murder)

„Z hlediska definice je za masovou vraždu považováno: spáchání čtyř nebo více vražd během jedné akce a bez výrazného časového odstupu mezi vraždami. Obvykle je tedy na jednom místě zavražděna řada obětí v průběhu jedné vražedné události“ (Drbohlav, 2013, s. 112).

⁴ Hlavní hrdina Dexter ze stejnojmenného seriálu, je sériový vrah.

Čírtková (2008) uvádí příklad ženy, která zapůjčeným nákladním vozidlem vjela do lidí stojících na tramvajové zastávce, čímž připravila o život osm lidí.

3. Záchvatový vrah (spree killer, spree murder)

Za záchvatovou vraždu je považováno: spáchání dvou nebo více vražd jedním nebo více pachateli bez *cooling off* periody. *Cooling off* lze obecně vyjádřit jako čas na rozmyšlení dalších činů, emocionální vychladnutí a přerušení série v čase. A právě *cooling off* je příznačná perioda pro profil sériového vraha (Drbohlav, 2013).

Spree killer páchá své zločiny v krátkodobém intervalu, na rozdíl od sériových vrahů, kteří mohou vraždit po velmi dlouhá časová období (Drbohlav, 2013). Jiné označení používá Čírtková (2008), která píše o „vražděné túře“, kdy vraha označuje termínem vrah na vražděné vlně (túře). Vrah působí obvykle v jedné lokalitě, místa činu jsou však odlišná. Vrah však náhle ukončí své vraždění.

Publicistka S. Bourgoin uvedla v roce 1995, že bylo v předešlých 20 letech zadrženo 160 sériových vrahů, z toho 75 % na území USA (Čírtková, 2008).

2.2 Mýty o fenoménu sériového vraha

V publikaci Andreje Drbohlava se píše, že v médiích a publikacích je často „profil sériového vraha“ a „fenomén“ sériových vražd prezentován s množstvím mýtů, které o tomto jevu kolují a stále se slepě předávají dál. Zde je jejich přehled:

- sériový vrah je běloch;
- sérioví vrazi existují pouze v USA;
- sérioví vrazi nedovedou přestat vraždit;
- sériový vrah je génus⁵.

Dalšími mýty podle Drbohlava (2013) může být například to, že sérioví vrazi mohou být pouze muži, neustále se přemísťují, anebo že sériový vrah je po celý život samotář a podivín.

Sérioví vrazi nedovedou přestat vraždit

Právě v literatuře se často hovoří o tom, že sériový vrah je pohlčen každou novou vražednou zkušeností, a není možné, aby sám od sebe přestal vraždit. Drbohlav (2013) vyvrací tento mýtus slovy, že v encyklopedii sériových vrahů jsou příklady zločinců, kteří opakovaně přicházeli do psychiatrické péče, a to ze své vůle, ale jejich činy byly přiřknuty diagnóze,

⁵ Postava Dextera splňuje všechny tyto mýty.

a nebyl jim přikládán větší význam. Jiní vrazi se sami vzdají policii. Pak jsou tu také vrazi, o kterých nevíme. Důvodem může být to, že přestali vraždit, anebo spáchali sebevraždu, protože se často stanou nositeli svých těžkých břemen a stínů⁶.

Sériový vrah je génius

I v tomto případě Drbohlav (2013) opět poukazuje právě na scénáristy, spisovatele, kteří líčí své postavy jako extrémně chytré a důmyslné pachatele. Jejich příběh, vzorec všech vražd, je velice dobře promyšlený. Avšak tuto ideu je zapotřebí rozdělit na dvě izolované teze.⁷

- **Intelligence**

Rozsáhlá studie provedená v USA podrobně mapovala IQ u 171 vrahů a sledovala, jaké je průměrné IQ v závislosti na různých proměnných. Sérioví vrazi mívají průměrné IQ – a to 98,7. Rozdíl jsou však patrné ve skupině organizovaných (těch, kteří své činy důkladně naplánují) a neorganizovaných (těch, kteří jednají samovolně a své činy neplánují) sériových vrahů. U organizovaných sériových vrahů bylo zjištěno, že průměrná hodnota IQ je 113,9, zatímco u neorganizovaných sériových vrahů byla tato hodnota 92,5 (Drbohlav 2013).

Drbohlav (2013) dále hovoří o tom, že výzkumy na celém světě prokázaly zhruba stejné rozložení IQ u sériových vrahů, jako u běžné populace. Lze to tedy vyjádřit Gaussovou křivkou. To ovšem neznamená, že čin bude nadmíru organizovaný. Ale i při vysokém intelektu zde stále existuje celá řada proměnných, jako jsou emoce či potřeby, kterým se rozum nemusí vždy podřídít (Drbohlav, 2013).

- **Promyšlený vzorec**

V encyklopediích jsou případy, které měly komplexní vzorec, a byly promyšlené. Zde se jedná o dvě možné varianty vražd podle vzorce:

Příkladem první varianty je série vražd známá jako *alphabet murders*, neboli *vraždy podle abecedy*. Dále například kauza známá jako *zodiac killer*, která nebyla nikdy uzavřena. Zde se jednalo o komplexní vzorec vražd podle zvěrokruhu, kdy oběti byly vybírány podle znamení. Jde tedy o **ústřední proměnnou**, kterou musí splňovat výběr obětí. Vzorec sděluje například počet vražd, začátek, průběh i konec vraždění⁸.

⁶ Serál končí tak, že Dexter je považován za mrtvého, ale ve skutečnosti žije sám bez svého syna s pocitem, že je zodpovědný za smrt Debry.

⁷ Kodex, jímž se Dexter řídí, je reprezentován Harrym, se kterým Dexter v duchu promlouvá a dlouhou dobu ho dodržuje tak, jak ho to Harry naučil. „Harry mě naučil myslet jako polda, jak po sobě smazat stopy,... jsem dovedná zrůda.“

⁸ Vzorec, který by se dal aplikovat na Dextera, má následující podobu: vraždí vrahy, násilníky a kriminálníky, kteří z různých důvodů unikli zákonu.

Příkladem druhé varianty je John Norman Collins, který své oběti ukradl například oblečení, jež poté rozestavil na místa svých předešlých vražd. Nebo vraždil instrumentem, který ukradl z jiného místa činu. Jde tedy o to, že vrah ponechává na místě činu indicie související s jeho předešlou vraždou či vraždami. To znamená, že na základě jistých *signifikantních souvislostí* obou obětí propojuje jednotlivé vraždy v čase (Drbohlav, 2013).

2.3 Psychologická typologie vrahů podle motivu

Správná identifikace motivu je hlavním předpokladem pro pochopení a předpověď dalších behaviorálně patologických komponent osobnosti vraha. Jedním z klíčových hledisek profilu pachatele a rozboru dílčích činů je popis motivu, lokalizace oběti a vražedného jednání.

Celý průběh patologického chování je založen na zákonu akce a reakce, příčině a následku, tedy příčinné souvislosti, ve které je pohnutka prostorem spojení světa, vnitřních fantazií, cílů a hodnot, a jejich vnější projekce.

„Vydeme-li z možné definice, že prožívání je individuálně odlišné prostředí vnitřního světa lidské psychiky a chování je vnější projekcí jeho významných oblastí, pak motiv je jejich průsečíkem, podmnožinou či mostem mezi těmito dvěma světy jedné osobnosti“ (Drbohlav, 2013, s. 31). Hybatelem se stává pohnutka, která může být zřejmá, ale i neurčitá. Jeho poznání může poukázat na původ počátku behaviorálně patologického chování a současně pomoci předpovídat jeho další možný vývoj (Drbohlav, 2013).

2.3.1 Empirická klasifikace

Typologií motivu se zabýval **Stephan Harbort**, který analyzoval známé případy sériových vražd na území SRN v době od konce 2. světové války do roku 1995. Harbort došel k závěru, že nejvýraznějším kritériem je motivace. A tak v empirické klasifikaci definoval šest typů sériových vrahů na základě motivu. Jedná se o tyto typy: **sérioví sexuální vrazi**, kdy motivem je sexuální fantazie a uspokojení, **sérioví vrazi loupežní**, kde je motivem hamižnost, **sérioví vztahoví vrazi**, kde jsou oběti většinou z okruhu rodiny a známých, **sérioví vrazi z přesvědčení**, kdy jejich pohnutky lze charakterizovat jako religiózní, politické nebo eticko-ideologické⁹, **sérioví nájemní vrazi**, kteří chápou vraždění jako poskytování služby, a **sérioví dispoziční vrazi**, kdy pohnutky této skupiny nejsou konstantní – jsou střídavě spouštěny vnitřní motivací (např. sexuálního rázu) a vnější motivací (např. loupežné vraždy). O této

⁹ Dexter s největší pravděpodobností splňuje definici tohoto sériového vraha.

klasifikaci se zmiňuje jak Andrej Drbohlav (2013), tak Ludmila Čírtková v časopise Psychologie dnes (2007), či v publikaci Moderní psychologie pro právníky.

Drbohlav (2013) dále zmiňuje, že mu v této klasifikaci chybí ještě jedna kategorie, a to kategorie vrahů, kteří „**vraždí pro radost z lovu**“. Jedná se o ty jedince, pro které je vražda potěšením, aniž by to mělo co dočinění se sexuálním, finančním či ideologickým motivem.

2.3.2 Typologie dle motivu

Jedna z nejznámějších, forenzně-psychologických klasifikací, je klasifikace Holmese a DeBurgera, kterou představili v roce 1985. Holmes a DeBurger rozlišili tři hlavní společné znaky, na jejichž základě rozdělili vrahy do 4 typů a 3 podtypů. Čírtková (2008) neuvádí 3 podtypy vrahů, jak uvádí Drbohlav (2013), který doplňuje klasifikaci ještě o pátý typ vrahů.

„Tři signifikantní znaky sériových vrahů dle Holmese a DeBurgera (později Holmese a Holmese):

- Skutečná hluboká vnitřní motivace vraždit;
- Výrazná schopnost vraha získat z vraždy vlastní pozitivní odezvu a posílení, tato schopnost a míra posílení je dána vnitřní fantazií vykreslující vraždu, zisk je tedy pro vraha vnitřní, psychologický;
- Jednoznačně evidentní sociopatické rysy a tendence (neschopnost seberegulace, absence lítosti a svědomí, extrémní agrese a touhy, které nedovede ovládat“ (Drbohlav, 2013, s. 33).

Jednotlivé typy:

1. Vizionářský sériový vrah

Pachatelé trpí závažnou poruchou osobnosti. Mají halucinace a bludné představy, které je ponoukají k vraždě. Mezi sériovými vrahy představují spíše výjimku (Čírtková, 2008).

2. Misionářský vrah

To jsou vrazi, kteří cítí vnitřní poslání. K vraždění je vedou například „etické“, religiózní či jiné principiální důvody. Mohou vraždit například prostitutky, bezdomovce, a další (Čírtková, 2008).

3. Vrah hedonista

Tyto osoby zabíjejí pro prožitek, cítí se šťastnými, když se o nich zmiňují média jako o hrozbě. Právě zde zařazujeme 3 podtypy:

- Vrah ze žádostivosti – vražda pro sexuální uspokojení, většinou s prvky sadismu či nekrofilie.
- Vrah z nadšení – tento typ vrahů vraždí pro zážitek, adrenalin. Vrah se cítí lépe, pokud může k novým vraždám přidat větší násilí.
- Vrah pro zisk – tento typ vrahů jedná pro osobní obohacení. Prvotní pohnutkou je získat materiální zázemí a peníze oběti (Drbohlav, 2013).

4. Vrah z postu síly

Tento typ vrahů je charakteristický touhou ovládat lidský život, mít moc nad životem a smrtí (Čírtková, 2008).

5. Vrah z milosrdenství

Tento pachatel pracuje většinou v nemocničních zařízeních. Tento typ pachatele považuje často vraždu pacienta za pomoc pacientovi. Necítí se vinen právě proto, že oběti pomáhá (Drbohlav, 2013).

2.4 Vybrané behaviorální patologické jevy

2.4.1 Macdonaldova triáda

Hostilní chování ke zvířatům je častým prvkem objevujícím se v anamnézách sériových vrahů, a to ve většině známých profilů agresivně sadistických jedinců. V Macdonaldově triádě z roku 1963 nalezneme tři charakteristické poruchy s výskytem v dětství jako předpoklad sadistického jednání a vražedných tendencí. Jedná se o tuto kombinaci: **enuréza** neboli noční pomočování, **fascinace ohněm** a **hostilita ke zvířatům**¹⁰. Toto bylo později potvrzeno v Hellman-Blackmanově studii, „...která tuto vzájemnost verifikovala jako sociopatickou triádu a prediktivní kombinaci budoucího kriminálního chování“ (Drbohlav, 2013, s. 82). Výskyt těchto tří jevů se často objevu v pátém roce života, a je výsledkem rodičovské krutosti a zanedbávání. To se prokázalo v různých studiích zaměřujících se na jevy, které vedou k násilnému až vražednému chování.

Je třeba zmínit, že existují také odborné názory, které vzájemné propojení těchto tří jevů sice nevylučují, ale toto označení nepovažují za kauzální. Existuje totiž celá řada sériových vrahů, u nichž se tyto tři prediktory najednou nenašly. Je tedy zřejmé, že Macdonaldova triáda je

¹⁰ V seriálu se scénáristé nezmiňují o výše zmíněné kombinaci, nicméně první, koho začal Dexter vraždit, byla zvířata.

zastoupena v chování sériových vrahů, a to ve velkém množství, ale považovat ji za jedinečnou prediktivní kombinaci by mohlo být mylné. Zejména kvůli variabilitě patologie těchto jedinců (Drbohlav, 2013).

2.4.2 Setkání se se smrtí a ohněm v dětském věku

Drbohlav uvádí, že na základě studia stovek kazuistik kriminálních životů sériových vrahů považuje za zajímavé, a i významné, přímé setkání se se smrtí či krví v dětském věku. Někteří vrahové uvádějí, že se účastnili dobytčích jatek nebo občasné práce v pohřebním ústavu. Např. Vrah John Reginal Christie uvedl, že zásadní vzpomínkou je úmrtí dědečka, který byl několik hodin během smutečního setkání uložen v rakvi v jejich domě. Vzpomíná, že už jako dítě ho to fascinovalo a vzrušovalo (Drbohlav, 2013)¹¹.

¹¹ Dexter se setkal se smrtí již ve 3. roce svého života, kdy byl svědkem zavraždění své matky. Důsledkem toho je, jak Dexter popisuje vlastními slovy: „krev mi pomáhá zvládat každodenní chaos“.

3 Teorie osobnosti

3.1 Úvod

Pojem „osobnost“ byl do psychologie zaveden na počátku 20. století. V té době se ukazovala nutnost studovat duševní život člověka. Bylo totiž nutné vysvětlit, proč různí lidé reagují na týž podnět různě, tedy vložit nějaký faktor mezi podnět a reakci, a tím se stal právě faktor osobnosti (Nakonečný, 2009). „Pojem osobnost tak vyjadřuje vnitřní psychické uspořádání člověka, jeho vnitřní dynamickou strukturu, determinující jeho duševní život“ (Nakonečný, 2009, s. 10).

Teorie osobnosti vznikly jako snaha popsat a vysvětlit, jak funguje lidský duševní život jako celek. A to s ohledem na biologickou a společensko-kulturní determinaci (Nakonečný, 2009). „Uplatníme-li pojem teorie osobnosti, zjistíme, že teorie osobnosti jsou soustavy vypracované různými odborníky – většinou psychology nebo psychiatry – k vysvětlení interakce dynamických sil působících v životě každého člověka“ (Drapela, 2011, s. 15). Kdy se jedná o síly fyziologické, psychologické nebo sociální? Během historie vzniklo nespočetné množství teorií. A každá pojímá své hledisko jinak. Může se jednat o pojetí Aristotela, Tomáše Akvinského, či Descarta, kteří tvořili v době, kdy psychologie byla spojena s filozofií. Žádná z nich ale nepojímá v teorii osobnosti dynamický rozměr (Drapela, 2011). „Až vznik psychologie jako nezávislé vědy nakonec tento chybějící prvek doplnil a poskytl nám obraz člověka, který je skutečnému životu bližší“ (Drapela, 2011, s. 14). Teorie osobnosti si z celku osobnosti vybírají takové části, které považují za klíčové k problémům, jimiž se zabývají. Celkový obraz se nazývá model osobnosti, který podle určité teorie podává vybrané útvary a zjištěné vztahy mezi nimi. Existuje tedy celá řada teorií osobnosti (Říčan, 2005). Jak již bylo naznačeno výše, základním problémem teorií osobnosti je nejednotné pojetí psychologie jako vědy (Nakonečný, 2009). V této práci budou představeny dvě teorie osobnosti, a to psychoanalytická teorie Sigmunda Freuda a analytická teorie Carla Gustava Junga. I přesto, že se tato práce ostatními teoriemi zabývat nebude, pro úplnost alespoň některé zmíníme.

Jedná se o následující teorie, v čele se svými představiteli:

- **Alfred Adler** byl zakladatelem **individuálně-psychologické teorie osobnosti**.
- Jedním z nejvýznamnějších představitelů **humanistické teorie osobnosti** byl **Carl R. Rogers**.

- **Erich Fromm** a **Erik Erikson** jsou zástupci **psychosociální teorie osobnosti**.
- **John Dollard** a **Neal E. Miller** stojí v čele **teorie učení**, kdy se jedná o integraci psychoanalýzy a behaviorismu.
- Teorie **Kurta Lewina** se nazývá **teorie pole**.

3.2 Psychoanalytická teorie Sigmunda Freuda (1856 – 1939)

Zakladatelem psychoanalýzy je dodnes známý, a velmi populární, Sigmund Freud (1856 – 1939). Jeho teorie nesmírně ovlivnily vývoj lidského myšlení i chování. I lidé, kteří s jeho teoriemi nesouhlasí, nemohou popřít vliv jeho práce (Plháková, 2011). Tuto revoluční myšlenku Freud začal prosazovat na přelomu 19. a 20. století, kdy definoval psychoanalýzu jako vědu o nevědomí. Psychoanalýza se v teorii osobnosti nezabývala všemi aspekty fenoménu osobnosti, ale především jeho dynamickou stránkou (Nakonečný, 2009).

3.2.1 Základní teoretické předpoklady psychoanalýzy

Psychická energie

Zdrojem psychické energie jsou **pudy**. Pudy jsou mentální reprezentací tělesných procesů. Hlavní dynamickou silou lidské psychiky je **pud sexuální**. Této energetické složce dal Freud název **libido**, což je latinský název pro chtíč (Plháková, 2011). Drapela (2011) uvádí toto vymezení: Libido je pojem pro psychickou energii, která oživuje všechny osobnostní funkce, a je svou povahou sexuální. Později přidal Freud ještě **pud smrti**. Pud smrti je hypotetickým zdrojem agresivních a destruktivních tendencí nejen k sobě samému, ale i k druhým lidem, a i k objektům vnějšího světa. Pud smrti je pro živé organismy vlastním nutkáním k obnovení dřívějšího anorganického stavu (Plháková, 2011).

Drapela o pudu smrti, nazývaným **Thanatos**, píše obdobně. Zmiňuje, jak Freud uvažuje o těchto pudech. Je zde totiž možnost, že se: „...**Éros** změní v **Thanatos**, když se sexuální láska změní na sexuální agresivitu, a milenec se stává sexuálním vrahem“ (Drapela, 2011, s. 25).

Éros je název pro pud života, pro sexuální pud. Je spojen s různými částmi těla, erotogenními zónami. Jsou vnímavé vůči stimulaci, která vyvolává slast. Mají úzký vztah ke stádiím vývoje osobnosti (Drapela, 2011).

Vývoj osobnosti probíhá podle vrozeného plánu. Je členěn do různých stádií vývoje, ke kterým se přirovnává věk. Stádia jsou vymezena na základě způsobu dosahování sexuální

slasti. Jedná se o stádium orální, anální, falické a genitální. Na základě hlavních událostí, k nimž během pudového uspokojování a socializace sexuálních projevů v jednotlivých stádiích dochází, se utvářejí různé normální či chorobné vlastnosti dospělé osobnosti, které se sdružují do typů přiměřených jednotlivým stádiím (Balcar, 1991). Tato stadia je třeba doplnit o stádium latence, jak někteří autoři uvádí (například Plháková, Drapela či Šimíčková-Čížková a kol., 2010). Zároveň Drapela (2011) hovoří o tom, že v dnešní době je proces zrání v dětském věku rychlejší než v předešlých generacích, a tudíž upouští od vymezování vývojových stádií věkem dítěte.

Mentální aparát

Mentální aparát je psychická struktura (systém), kterou lze přirovnat k somatickým systémům, jako například k zažívacímu systému. Tento systém má své vlastní, svébytné zákonitosti fungování. Psychoanalýza studuje duševní aparát nejenom z hlediska chování, ale i z hlediska prožívání (Plháková, 2011).

Fyziologický determinismus

Podle Freuda mají rozhodující vliv na lidský život fyziologické síly, které jsou hlavními determinanty chování a vývoje osobnosti (Drapela, 2011). „Aby osobnost dokázala uchovávat rovnováhu vůči stále působícímu tlaku pudů a konfliktních motivů, které se uplatňují současně, musí být spíš reaktivní než aktivní“ (Drapela, 2011, s. 20).

Plháková (2011) ve své publikaci Úvod do psychoanalytických teorií zmiňuje Psychický determinismus, kdy podle Freuda jakýkoliv duševní fenomén má svoji příčinu. Tu si však jedinec nemusí vždy uvědomovat. Psychické obsahy jsou vzájemně asociativně propojeny, a tato síť je z velké části nevědomá.

3.2.2 Topografický model lidské psychiky

Drapela přirovnává Freudův pohled na osobnost k ledovci, kdy se vrcholek vyčnívající nad hladinu nazývá **vědomím**. To je část osobnosti, kterou si jedinec plně uvědomuje. „Obsahuje prožitkové obsahy – vjemy, myšlenky, city – které si člověk právě uvědomuje“ (Balcar, 1991, s. 188).

Předvědomí je vrstva pod vrcholkem ledovce, která obsahuje myšlenky, zážitky či konflikty, které si člověk uvědomoval, ale pak je zapomněl (Drapela, 2011). Chrání vědomí před přívalem pudových sil z nevědomí, a snaží se najít takový způsob vyjádření, který by byl pro vědomí přijatelný. Stejně jako výše uvedené vědomí, se i předvědomí řídí principem reality (Plháková, 2011).

Nevědomí tvoří rozsáhlou vrstvu ledovce, kde se nachází představy a přání, která jsou mimo oblast uvědomování jedince. Nevědomí má tedy silný motivační vliv na funkci osobnosti a na lidské chování (Drapela, 2011). Z knihy Úvod do psychoanalytických teorií bychom mohli doplnit, že nevědomí obsahuje pudová přání. Pudová přání se řídí principem slasti a usilují o své bezprostřední uspokojení (Plháková, 2011). „Obsahuje prožitkové obsahy, které si člověk neuvědomuje, a jejichž přímý vstup do vědomí buď není možný, nebo v zásadě možný je, avšak brání mu jiné duševní děje (obránné „vytěsnění“) a projevuje se tam pouze nepřímou v podobě pro jedince samého k nerozpoznání zkreslené (tzv. „dynamické nevědomí“)“ (Balcar, 1991, s. 188).

Tento topografický model navrhl Freud v sedmé kapitole díla Výklad snů. Později však zjistil, že je tento model nevyhovující. Není zde žádná vhodná oblast pro koncept narcismu, který zavedl v roce 1914, ani pro nevědomý pocit viny. Proto v roce 1923 uveřejnil v publikaci *Já a Ono* **strukturální model lidské psychiky** (Plháková, 2011).

3.2.3 Strukturální model lidské psychiky

Freud vymezil tři podsystémy, které se řídí vzájemně rozpornými principy a cíli, které v osobnosti existují pohromadě, nicméně jsou v neustálém boji. Patří sem **Id**, **Ego** a **Superego** (Drapela, 2011).

Id (Ono)

„Id je oblast, která obsahuje primitivní pudy, usilující o své vybití“ (Plháková, 2011). Balcar (1991) a Drapela (2011) zmiňují to, že funkce id jsou vždy nevědomé a směřují k okamžitému a úplnému uspokojení, řídí se tedy principem slasti. „Id získává uspokojení prostřednictvím primárního procesu – snů podobné směřování fantazie a reality, které působí na nevědomé úrovni“ (Drapela, 2011, s. 22). Plháková (2011) uvádí, že obsah tohoto pojmu je v podstatě totožný s popisem nevědomí v topografickém modelu.

Ego (Já)

Ego se řídí principem reality, působí na vědomé úrovni, zvažuje činy a jejich následky. Zároveň ukládá zapomenuté události a osobní zážitky do předvědomí. Navíc převádí požadavky do praktických způsobů naplňování potřeb a stanovuje vhodnou dobu uplatnění (Drapela, 2011). Plháková (2011) dále zmiňuje, že ego má funkci sebezáchovnou. Zastupuje ono ve vztahu k vnějšímu světu. Drapela (2011) i Balcar (1991) píšou o sekundárním procesu. „Ego svým ohledem na skutečnost v podstatě slouží dokonalejšímu uspokojení požadavků id,

dostává se však přitom mnohdy s jeho bezprostředními impulsy do rozporu“ (Balcar, 2011, s. 188). Drapela (2011) ještě uvádí, že dobře rozvinuté ego je známkou zdravé osobnosti.

Superego (Nadjá)

Plháková (2011) i Balcar (1991) píší o superegu následovně: superego je organizace, která v psychice člověka reprezentuje rodičovské autority (či vnější vládu) z dětství. Balcar (1991) ve své publikaci uvádí, že superego tvoří v duševním životě stejnou úlohu, jako tvořili rodiče v dětství. „Superego lze definovat jako moralizující sílu v osobnosti, založenou na principu dokonalosti. Lidé, u nichž se superego přiměřeně nerozvinulo, cítí málo viny i po velkých mravních přestupcích. V krajních případech se chovají antisociálně či zločinně. Naopak u jiných lidí získalo superego neobyčejnou moc. To jsou perfekcionista, kteří pak trpí mravní úzkostí, a v krajních případech onemocní.“ (Drapela, 2011, s. 23).

Interpersonální konflikt

Výše zmíněné složky se řídí různými hledisky. Id a superego nemají racionální povahu, bývají spolu v konfliktu a uplatňují se bez ohledu na skutečnost. A právě úlohou ega je nalézt kompromisní řešení. To je důvod, proč je síla ega hlavní mírou duševního zdraví (Balcar, 1991).

„**Konflikty id versus ego** nastávají, když se id dožaduje okamžitého uspokojení a ego se na základě testování reality snaží tento požadavek upravit.

Konflikty id versus superego obsahují požadavky id, vůči nimž superego vystupuje na základě jejich skutečně či uvědoměle neetické povahy.

Konflikty ego versus superego jsou střetnutím mezi iracionálním egem, a na dokonalost zaměřeným superegem“ (Drapela, 2011, s. 24).

U dospělých lidí je na nevědomé úrovni id. Zatímco ego a superego mají své části jak nevědomé, předvědomé, tak i vědomé. Vzhledem k tomu, že id je zdrojem veškeré energie, ego a superego musí nějakým způsobem odčerpat tuto energii k prosazení svých požadavků. Vybití nahromaděné energie je cílem veškeré činnosti, jde tedy o snahu snížit pudové napětí. Jak se energie vybíjí je dáno stránkou jednotlivých pohnutek (Balcar, 1991).

Obranné mechanismy

Ego se chrání před ohrožujícími myšlenkami či přáními, které způsobují úzkost. Může tedy k odstranění určitého nebezpečí uplatnit krutá opatření. Tato opatření se jmenují obranné mechanismy a účinkují/fungují na nevědomé úrovni (Drapela, 2011). Podle Říčana (2007) jsou obranné mechanismy užitečné, protože pomáhají subjektu získat čas. Obranných

mechanismů je několik, Říčan udává např. popření, intelektualizace, projekce. Drapela (2011) zase uvádí například tyto:

1. Vytěsnění, represe

Iracionální útěk od nepřijatelných myšlenek a přání je vytěsnění (Drapela, 2011). Jedná se tedy o obranný mechanismus, který umožní odložit afekty vzbuzené traumatickými zážitky, ale i dlouhodobě udržované nepřijatelné pudové impulzy do nevědomí. Jak zmiňuje Říčan (2005), je zapotřebí, abychom odlišovali od vytěsnění vědomé potlačení. I přesto, že potlačení může přejít ve vytěsnění. Potlačení funguje tak, že se rozhodneme konkrétní uspokojení odložit.

2. Sublimace

Sublimace je proces přeměny pudových přání navenek do nesexuálních forem. Daná forma může být například v oblasti vědy a umění (Plháková, 2011; Drapela, 2011).

3. Regrese

Jestliže ohrožení patřící ke genitálnímu stádiu příliš zesílí, ego se dočasně vrací k nižšímu stádiu (Drapela, 2011). Jde tedy o návrat k dřívějšímu osvědčenému způsobu uvolňování pudového napětí (Plháková, 2011).

4. Fixace

„Fixace je přetrvání libidinózního obsazení objektu či způsobu uvolňování pudového napětí z raného dětství“ (Plháková, 2011).

Plháková (2011) i Drapela (2011) se zmiňují o regresi, která úzce souvisí s fixací. Jedná se o návrat k nižšímu, dřívějšímu stádiu, ve kterém jsme dosahovali snadného uvolnění pudového napětí, a bylo méně stresové. Lidé mají ve zvyku setrvat (regredovat) do téhož stádia, v němž jsou fixováni (Drapela, 2011).

3.3 Analytická teorie Carla Gustava Junga (1875 – 1961)

Carl Gustav Jung byl švýcarský psychiatr. Více než deset let se zabýval psychoanalýzou, a stal se Freudovým žákem. V letech 1912 – 1913 se s Freudem rozešel, zejména pro zásadní rozpor v pojetí libida. Jung je stále uznáván, zejména proto, že se úzce prolíná s vazbami na mýty, náboženství a i esoterismus. Jungovo dílo je obrovské svým rozsahem i hloubkou, avšak nestačil jej zpracovat do formy systému. Směr, v jehož čele stojí sám Jung, je označován jako analytická či komplexová psychologie (Nakonečný, 2009). Podobně jako

Freud, ani Jung neměl dostatek peněz, aby se mohl věnovat pouze vědě, proto se rozhodl studovat medicínu. Mnoho času věnoval Jung analýze svých vlastních snů a vizí (Hall, Lindzey, 1999).

Jungovo pojetí osobnosti

Jak jsme naznačili výše, principy psychoanalýzy sice přijal, avšak nekladal hlavní důraz na sexuální pud. Oproti Freudovi pokládal ego spíše za aktivní, než za reaktivní (Drapela, 2011).

3.3.1 Struktura psyché

Psyché sestává ze čtyř hlavních subsystémů, kterými jsou **kolektivní a osobní nevědomí**, **ego** (vědomé já) a **byťstné já**, které spojuje vědomí s nevědomím (Drapela, 2011).

Vědomí a nevědomí

Sama psychika má dva rozměry, kterými jsou vědomí a nevědomí. Jung přirovnává vědomí a nevědomí k moři a ostrůvkům, kdy ostrůvky jsou vědomí, zatímco nevědomí je symbolem neprobádatelných hlubin duše (Nakonečný, 2009). Jung pojímal osobnost jako samostatnou soustavu, jež nazýval *psyché* (Drapela, 2011). Jedná se o poměrně uzavřený energetický systém, jehož působení vychází z rozporů, generujících energii (Nakonečný, 2009). Jung měl rozšířený pohled na minulost, kdy kladl důraz na minulost jedince, do které zahrnuje živočišné a lidské historické předky, jde tedy o Fylogenetickou dimenzi (Drapela, 2011). Psychika pračlověka byla potopena do nevědomí; v tomto stavu rozprávěl se svou duší, která k němu promlouvala v symbolech, které mají jedinečnou podobu komunikace s nevědomím (Nakonečný, 2009).

Termínem libido Jung označuje vazbu psychiky na život. Libido je tedy obecná životní síla. Životní energie je pohyb a síla. Psychická energie se vyvíjí z napětí mezi tělem a duchem (Nakonečný, 2009). Jung zdůrazňoval, že pojmu libido užívá v širším významu, než tomu je v psychoanalýze, a bez sexuální konotace (Drapela, 2011).

Kolektivní nevědomí je jedno z Jungových nejoriginálnějších a nejkontroverznějších koncepcí. Jung se potkal s velkým odporem a skepticismem. V Jungově teorii je kolektivní nevědomí složeno z osobního nevědomí, které odpovídá Freudovu pojetí nevědomí, a kolektivní nevědomí složené z praobrazů – myšlenek či paměťových stop z naší pradávne minulosti – a to nejen lidské minulosti, ale i zvířecího původu (Nakonečný 2009; Hall, Lindzey, 1999). Jedná se o nadosobní paměť lidského druhu. Nepatří jednotlivci, ale celému lidskému společenství (Nakonečný, 2009). Hall a Lindzey (1999) uvádí příklad obrazu matky:

lidské bytosti měly vždy matky, proto tento obraz existuje v kolektivním nevědomí. Z důvodu naší společné evoluční historie a toho, že máme podobně konstruovaný mozek, mají všichni lidi podobné kolektivní nevědomí, lišící se pouze z hlediska formy a obsahu, např. v souvislosti s různými kulturami. Říčan (2007) uvádí Jungovo tvrzení, že Freud zanedbal důležitou složku osobnosti, a to kolektivní nevědomí. Podstatou kolektivního nevědomí jsou instinkty velmi zvláštního druhu. Jedná se o dědičné dané sklony prožívat a počínat určitým způsobem nejen v oblastech života, jež máme společné se subhumánními živočichy, ale především ve sféře specificky lidské, která zahrnuje představivost, kulturu, filosofii i náboženství. Tyto tendence nazval Jung archetypy.

Individuální nevědomí obsahuje především to, co bylo vytěsněno z vědomí, a pro každého člověka je tento obsah jiný (Říčan, 2007).

Archetypy

Pojem archetypy přejal Jung ze spisů Augustina, křesťanského učenice (Drapela, 2011).

„Archetypy působí na náš vědomý psychický život tím, že na jejich základě vznikají vlivné představy a komplexy představ, vstupující do našich snů a fantazií, do mýtů a pohádek různých kultur, do náboženských a filosofických systémů atd.“ (Říčan, 2007, s. 138). Jung identifikoval a popsal více archetypů, jako například archetyp narození, znovuzrození, smrt, hrdina, jednota, apod. Pro formování osobnosti jsou ale stěžejní tyto: **persona**, **animus a anima**, **stín**, **bytostné já** (Hall, Lindzey, 1999).

Ego

Ego je centrem vědomí, jak k sobě samému, tak ve vztahu k vnějšimu světu. Ego je takzvaně nositel čtyř funkcí, kterými jsou racionální myšlení a cítění, iracionální čítí a intuice. Základem já není pouze vědomí, ale i nevědomí, jelikož je nevědomí zdrojem vědomé činnosti, obsahy vědomí mohou být vtahovány do vědomí. Příkladem mohou být nárazy animy do vědomí muže, kterým se může poddat, nebo se jim bránit či protestovat (Nakonečný, 2009).

1. Persona

„Jung ji nazývá „jakousi maskou“, vytvořenou na jedné straně proto, aby u ostatních vyvolávala určitý dojem, a na druhé straně proto, aby skryla pravou povahu jedince“ (Drapela, 2011, s. 35). Hall a Lindzey (1999) ji také nazývají maskou, anebo i fasádou, kterou člověk veřejně ukazuje. Persona se skládá z mnoha masek. Odráží způsob, jakým chceme, abychom byli vnímáni ostatními. Je nezbytná pro přežití, protože nám pomáhá ovládat naše

myšlenky, city a chování. Nakonečný (2009) píše o jakési části ego obráceného k okolí. Veřejné, zjevné, projevující se ego.

2. Animus a Anima

Jsou to dvě modalities téhož archetypu, jedna přítomná v ženách (animus) a druhá přítomná v mužích (anima), kdy animus pomáhá chápat ženám mužnost mužů, a naopak anima nabízí mužům týž prospěch a skrývá totéž nebezpečí (Drapela, 2011). Anima a animus mohou pomáhat vzájemnému porozumění mezi mužem a ženou. Zároveň mohou způsobovat i nedorozumění.

3. Stín

Pravděpodobně se jedná o jeden z nejnebezpečnějších a nejsilnějších archetypů. Reprezentuje silné emoce, spontánnost, tvořivý pud, ale zároveň je také zdrojem nejlepšeho, co v lidské bytosti je. Pokud totiž ego a stín spolupracují, člověk se cítí plný života a aktivity. Pokud však nemá stín zabezpečené ventily, člověk se může stát sebedestruktivní, či destruktivní vůči druhým (Hall, Lindzey, 1999). „Stín je archetyp, který představuje animální stránku v každém jedinci – tendenci k primitivním formám života, typickým pro naše zvířecí předky“ (Drapela, 2011, s. 36). Stín by měl být přijat jako pravá součást osobnosti, protože dodává psyché její realnost a životnost (Drapela, 2011). S trochu jiným vysvětlením se můžeme setkat u Říčana, který píše: „Stín je archetyp, který vytváří představy zla ve formě postav démonů, zlých černokněžníků, lidských zloduchů, ale také nenávistných agresivních činů, sadistických přání atd. To vše je v nás, říká Jung, i když si to nepřiznáváme, zbavujeme se toho vytěsněním, projekcí nebo jinými obrannými mechanismy. Moudrost je v tom nehledat příčiny zla jen mimo sebe, neshánět všechno na jiné, ale poznat Stín jako součást vlastní duše a zodpovědně se s ním vyrovnat. To je úkol na celý život“¹² (Říčan, 2007, s. 139).

4. Bytostné transcendentální já „Selbs“, sebejá

Jedná se o centrum duševního života. Jeho archetypický základ je persona. V mýtech a pohádkách je personifikováno postavami hrdinů, vůdců, různými symboly, jako květina a strom, hora a moře (Nakonečný, 2009). Archetyp self motivuje člověka k celistvosti, jak zmínil již Nakonečný, projevuje se různými symboly. Hall a Lindzey konkrétně zmiňují mandalu (Hall, Lindzey, 1999). „Sebejá je jednotou vědomé a nevědomé psychiky a jejím transcendentním činitelem, který jako takový může být poznáván jen z části“ (Nakonečný, 2009, s. 590).

¹² Dexter a jeho „Temný pasažér“.

4 Porucha osobnosti a chování

4.1 Úvod

Duševní poruchy a nemoci, jejich příčiny a projevy, zkoumá psychopatologie. Ta je součástí psychologických vědních disciplín. „Osobnost člověka funguje jako integrovaný celek, který je individuálně typický, a ve svých charakteristických rysech i relativně stabilní“ (Vágnerová, 2012, s. 511).

Jak bude člověk reagovat na jednotlivé stimuly, jak si bude počínat v různých situacích, je to, co určuje osobnost. A to platí i tehdy, jestliže se některé znaky osobnosti více či méně odlišují od normy, jsou-li například zřetelné, zdůrazňované, anebo málo vyjádřené, nerozvinuté či chybí. I tak je výsledkem individuálně typický, poměrně stabilní celek. Náchylnost k vytváření určitých vztahů se liší od úrovně, měřítka dané společnosti. Jak ve způsobu prožívání, tak ve způsobu úvahy, tak v jednání. Takoví jedinci mají tendence reagovat odlišným způsobem i na běžné podněty. V případě poruch osobnosti mohou vést tyto poruchy k různým subjektivní a objektivní nesnázím. Na úrovni osobnostních vlastností se může stát, že dojde k disharmonii, např. nedokonale rozvinuté superego. Jednotlivé psychické vlastnosti, jsou celistvé, neprojevují se samostatně, ale v osobnostním kontextu (Vágnerová, 2012). Tito jedinci se často dostávají do konfliktů se společností. Je to dáno nápadným, podivínským, někdy také asociálním chováním. Lze ovšem říci, že většina populace má ve své osobnosti určité rysy, které spadají pod diagnózu poruch osobnosti, a projevují se v zátěžových a stresových situacích. Často se u některých pacientů diagnostikuje více typů poruch osobnosti, nebo porucha smíšená (Dušek, Večeřová-Procházková, 2010).

4.2 Vymezení pojmu porucha osobnosti

Problematickou poruch osobnosti se psychiatri začali zabývat až ve druhé polovině 19. století. „Klinickou charakteristiku psychopatie, jak se dříve poruchy osobnosti nazývaly, uvedl jako první Koch v roce 1888“ (Vágnerová, 2012, s. 512). Charakterizoval ji jako nedostatečnost, přičemž tito jedinci nejsou ani mentálně retardovaní, ani duševně nemocní, ale typický je výskyt poruchy chování. Později se tomuto tématu věnoval německý psychiatr Kurt Schneider (Vágnerová, 2012). Dušek a Večeřová-Procházková (2010) ve své publikaci citují Kurta Schneidera, který v roce 1923 napsal: „Psychopati jsou takové anomální osobnosti, které trpí svou abnormalitou nebo jejichž abnormalitou trpí společnost“. Již tito autoři chápali

psychopatii jako vrozenou, a do značné míry biologicky podmíněnou, poruchu. Od té doby došlo především ke změně v terminologii (Vágnerová, 2012). Termín specifické poruchy osobnosti nahradil dříve užívaný termín psychopatie. Je to z toho důvodu, že psychopatie získala pejorativní význam (Pavlovský, 2001).

„Porucha osobnosti je definována jako určitý, trvalý a těžko ovlivnitelný vzorec osobnostních rysů, které se odlišují od aktuální sociokulturní normy. Její součástí jsou nadměrně zvýrazněné některé vlastnosti osobnosti, odchylky v oblasti citového prožívání, uvažování i chování. Jejím důsledkem je narušení:

- osobní pohody, vztahu k sobě, hodnocení sebe samého i svého jednání;
- sociální adaptace, vztahu ke světu, především k jiným lidem a ke společnosti“ (Vágnerová, 2012, s. 513).

4.3 Obecná kritéria pro hodnocení poruch osobnosti

Dle MKN-10 a DSM-IV lze obecná kritéria shrnout do následujících bodů, přičemž se vyžaduje přítomnost alespoň tří:

- Jedná se o stálý stav, který s určitými odchylkami přetrvává po celý život.
- Projevuje se podivným, sociálně nežádoucím chováním, které může být až hrubě rušivé. Důsledkem takového chování trpí nejenom jedinec sám, ale i jeho okolí, a roste riziko nejrůznějších konfliktů.
- Snadná, nepřiměřená reakce projevující se zejména sníženou tolerancí k zátěži.
- Nedostatečný náhled na individuální chování, názory a postoje je nedostačující.
- Neschopnost poučit se ze zkušenosti, odpor ke změnám (Vágnerová, 2012).

S výčtem diagnostických kritérií se můžeme setkat nejen u Vágnerové a v MKN-10, ale i u Pavlovského (2001), který má výše uvedené členění trochu jiné. Prostudujeme-li publikaci od Duška a Večeřové-Procházkové (2010), spatříme v textu obdobná kritéria.

Jsou zde však určité problémy s definicí poruch osobnosti, zejména z nedostatku standardů pro definici „normální osobnosti“ a „normálního chování“. Dále to může být nejasný vztah k duševnímu onemocnění, či sklon kliniků preferovat jednoduchou diagnózu, vyhýbat se pojmu komorbidita, a v neposlední řadě také užívání pojmu porucha osobnosti jako pejorativního označení. Zároveň je zapotřebí zmínit, že poruchy osobnosti nejsou nemocmi,

jsou to dynamické, ale ne statické systémy, a mohou být vyšetřeny, ale ne definitivně diagnostikovány (Dušek, Večeřová-Procházková, 2010).

4.4 Výskyt a typy poruch osobnosti a chování

Stanovit hranici mezi akcentovanou osobností a schválenou, diagnostikovanou poruchou, je velice obtížné. Proto není jednoznačná ani shoda v údajích o frekvenci jejich výskytu v populaci. Jak se uvádí v odborné literatuře, poruchami osobnosti trpí 5 – 13% populace, bez ohledu na mužské či ženské pohlaví (Vágnerová, 2012). Podobně i Dušek s Večeřovou-Procházkou (2010) uvádí výskyt mezi 2 – 13 %, přičemž se jedná o přibližně stejný poměr u mužů i žen. Pro jednotlivé typy poruch se udává populační výskyt kolem 2 – 5 %, s tím, že v psychiatrických léčebnách tvoří tato skupina 5 – 30 % pacientů.

Poruchy osobnosti a chování u dospělých se v Mezinárodní klasifikaci nemocí (aktualizovaná roku 2013) řadí pod **V. kategorii** – Poruchy duševní a poruchy chování, značeno pod **kódem F00 - F99**. Tato bakalářská práce zaměřuje na Poruchy osobnosti a chování u dospělých – **F60 – F69**. MKN-10 je kategoriální klasifikace, což znamená, že dává do souvislosti určitý typ poruchy osobnosti s výskytem určitých konkrétních jevů (Dušek, Večeřová-Procházková, 2010).

Pro představu uvádíme stručný přehled těchto poruch s uvedenými četnostmi. Tyto četnosti vycházejí z Vágnerové (2012), která zdůrazňuje, že jsou tyto hodnoty orientační. Zároveň upozorňuje na fakt, že některé poruchy jsou více nápadné, proto se může zdát, že je těchto lidí více. Výskyt jednotlivých poruch je různorodý.

Typy poruch

1. F60 Specifické poruchy osobnosti

- F60.0 Paranoidní porucha osobnosti (výskyt u 0,5 – 2,5 % populace, častěji u mužů)
- F60.1 Schizoidní porucha osobnosti (výskyt u 2,5 – 7,5 % populace, častěji u mužů)
- F60.2 Disociální porucha osobnosti (výskyt u 3 – 5 % mužů, 1 % žen)
- F60.3 Emočně nestabilní porucha osobnosti (výskyt u 1 – 2 % populace, bývá dvakrát častější u žen)
- F60.4 Histrionská porucha osobnosti (výskyt u 1,4 – 3,0 % populace)
- F60.5 Anankastická porucha osobnosti (výskyt u 1,7 – 6,4 % populace, častější u mužů)

- F60.6 Anxiózní (vyhýbavá) porucha osobnosti (výskyt u 1 – 10 % populace)
 - F60.7 Závislá porucha osobnosti (výskyt u 1 % populace)
 - F60.8 Jiné specifické poruchy osobnosti
 - F60.9 Porucha osobnosti NS
2. F61 Smíšené a jiné poruchy osobnosti
 3. F62 Přetrvávající změny osobnosti, které nelze přisoudit poškození nebo nemoci mozku
 4. F63 Nutkavé a impulzivní poruchy
 5. F64 Poruchy pohlavní identity
 6. F65 Poruchy sexuální preference
 7. F66 Poruchy psychické a chování související se sexuálním vývojem a orientací
 8. F67 Jiné poruchy osobnosti a chování u dospělých
 9. F68 Neurčená porucha osobnosti a chování u dospělých

4.5 Příčiny vzniku poruch osobnosti a chování

Nelze jednoznačně stanovit etiologii vzniku poruch osobnosti. Předpokládáme, že se zde mohou projevit různé faktory, jak biologické, tak i psychosociální, které jsou a fungují ve vzájemné interakci (Vágnerová, 2012). Jak se uvádí v publikaci Diagnostika a terapie duševních poruch (2010), jedná se o model multifaktoriální. Jak jsme již naznačili v úvodu této podkapitoly, kombinují se zde vlivy jak genetické, tak kulturní, vlivy výchovy a individuální životní vývoj. Vašina (2008) tvrdí, že výchovné styly v rodině, emoční zranění, traumata z raného dětství, a další, mohou vést k disharmonickému vývoji ve struktuře osobnosti, což může zapříčinit vznik poruch osobnosti. Klíčovým místem pro vznik poruchy osobnosti je interpersonální vazba rodiče a dítěte.

Dle Vágnerové lze předpokládat, že faktory biologické mají vliv na vznik disociálních, hraničních a schizoidních poruch osobnosti. Zatím vlivy prostředí, zejména rodinného, mohou mít vliv na vznik anankastických a narcistických poruch (Vágnerová, 2012).

4.6 Charakteristika osob s poruchami osobnosti a chování

Chování lidí s poruchami osobnosti se z hlediska společnosti jeví jako nápadné, rušivé či nepřijatelné. Jejich projevy se mohou pohybovat v různých extrémech, jako například agrese, anebo naopak snahou se izolovat od ostatních. Tolerance k zátěži bývá snižena a jejich způsoby zvládání jsou často nezralé (Vágnerová, 2012). U osob majících poruchu osobnosti se mohou vyskytnout obtíže v sebeovládání. Reakce bývají nepřiměřené aktuálně působícím podnětům, tito lidé mohou mít potíže podřídit se ve skupině, což může mít původ buď v egocentrismu, či lhostejnosti, ale také například ve zvýšené zranitelnosti.

U lidí trpících poruchou osobnosti se mohou objevit potíže v sebeovládání. Jejich reakce neodpovídají aktuálně působícím stimulům. Buď z důvodu egocentrismu, nebo z důvodu lhostejnosti či zranitelnosti, mívají problémy se přizpůsobit skupině. Problémy se ale objevují i ve vztazích. Sklon k uspokojování svých potřeb je bezodkladný, bez ohledu na situaci. Často mívají také sklon k rizikovým aktivitám či různým excesům (Vágnerová, 2012).

5 Disociální porucha osobnosti, antisociální porucha osobnosti

MKN-10. hovoří o disociální poruše osobnosti, zatímco DSM–IV o antisociální poruše osobnosti. Dalšími synonymy pro tuto poruchu mohou být: osobnost amorální, antisociální, asociální, psychopatická, sociopatická (Látalová, 2013).

Vede se diskuze o tom, zda by měla být oddělená diagnóza psychopatie. MKN-10 i DSM-IV definují disociální, antisociální poruchu osobnosti. Ovšem shromáždit důkazy pro psychopatii je obtížné, neboť diagnostická hlediska pro posuzování jsou různorodá (Látalová, 2013).

Charakteristickým rysem disociální poruchy osobnosti je egocentrismus, absence ohledu k ostatním, a také neschopnost kontrolovat své jednání podle platných sociálních norem (Vágnerová, 2012).

Disociální porucha osobnosti má nejužší vztah k násilí. Je zde patřičná nerovnováha mezi chováním a současnými sociálními normami, kdy chování nelze snadno změnit ani trestem. (Látalová, 2013). Pavlovský (2001) i Látalová (2013) píší, že z forenzního hlediska je disociální porucha osobnosti nejdůležitější. Jedinec se může vyznačovat speciálním kouzlem, jakýmsi povrchním šarmem, dobrou inteligencí s nepřítomností neurotických rysů¹³ (Látalová, 2013).

Jejími typickými znaky jsou: lhostejnost k citům druhých, nezodpovědnost, nerespektování sociálních norem, neschopnost navazovat vztahy s druhými, stejně tak neschopnost udržet trvalé vztahy, nízká tolerance k frustraci a nízkým prahem, spouštějící agresivní chování, nepřipuštění si vlastní viny či případně neschopnost pocít viny prožívat (Pavlovský, 2001). O tomto píše ve své publikaci i Látalová (2013), která navíc zmiňuje, že tyto osoby mají sklony klamat druhé nebo nabízet přijatelné vysvětlení pro chování vedoucí ke konfliktu se společností. Například Pavlovský a Drbohlav nazývají tuto charakteristiku tzv. **morální tupostí**, neboli „**moral insanity**“¹⁴.

5.1 Možné příčiny vzniku disociální (antisociální) poruchy osobnosti

Významnou roli ve vzniku a vývoji disociální poruchy osobnosti hraje dědičnost. Často se uvádí případy otcovského alkoholismu a týraní či sexuální zneužívání v dětství. V případě

¹³ I Dexter takto působí, neboť každý den nasazuje masky, aby přežil. Usmívá se na lidi kolem sebe, kolegům v práci nosí každé ráno koblihy a je všemi velmi oblíbený.

¹⁴ I tento výše uvedený výčet Dexter potvrzuje slovy: „Mám uvnitř prázdno“.

nezodpovědných, nespolehlivých matek, mnohdy impulzivních alkoholiček, mluvíme o mateřské deprivaci¹⁵.

U této poruchy se nejvíce předpokládá biologický podklad vedoucí k omezeným možnostem psychoterapie (Dušek, Večeřová-Procházková, 2010). Znamky budoucí disociální poruchy osobnosti jsou patrné již v dětství¹⁶, jakožto výše zmíněný nedostatek citového vztahu k rodičům, neschopnost projevit lítost, mnohdy chybí citlivé tendence k pochvale i pokárání. Dalším rysem může být záliba v trápení zvířat (Pavlovský, 2001). O této zálibě jsme hovořili v podkapitole 2.4 v souvislosti se sériovými vrahy.

Výskyt disociální poruchy osobnosti u sériových vrahů je těsně v kontextu s behaviorální patologií v dětství a dospívání¹⁷. Drbohlav (2013) uvádí, že 90 % dětí s diagnózou poruchy chování mělo již dříve v dětství syndrom ODD (oppositional defiant disorder – Syndrom opozičního vzdoru nebo také porucha opozičního vzdorovitého chování). Ve skutečnosti má 25 % dětí s poruchou opozičního vzdorovitého chování v pozdějším věku diagnostikovanou poruchu chování, která se může u 25 – 45 % jedinců rozvinout v disociální poruchu osobnosti. Disociální porucha osobnosti je přítomna zhruba u 18 – 30 % sériových vrahů. S jinými údaji se můžeme setkat u Čírtkové (2008), která zmiňuje, že téměř 90 % usvědčených sériových vrahů trpí disociální poruchou osobnosti.

5.2 Vybrané odlišnosti u disociální (antisociální) poruchy osobnosti

1. Odlišnost emočního prožívání

„Lidé trpící touto poruchou bývají emočně nezralí, labilní a vzrušiví, s tendencí reagovat afektivním výbuchem“ (Vágnerová, 2012, s. 521). Nejsou schopni akceptovat odklad či omezení vlastního uspokojení, což je dáno emoční nezralostí¹⁸. Často mívají mrzutou náladu a bývají podráždění. To může být důsledek toho, že často nedosáhnou subjektivní spokojenosti. Jedinci mající disociální poruchu osobnosti těžce snáší nudu, proto mají větší potřebu silného vzrušení¹⁹. Děje se tak z předpokladu, že takto disponovaní jedinci mají určitou poruchu dopaminových receptorů, proto k uspokojení nestačí stimuly průměrné intenzity. Vágnerová píše o zvýšeném sklonu k užívání psychoaktivních látek či sklonu

¹⁵ Oba Dexterovi rodiče byli drogově závislí. Otce Dexter nikdy nepotkal, jeho matka byla zavražděna v jeho třech letech.

¹⁶ I u Dextera se tyto známky projeví již v dětství, proto ho Harry musel naučit, jak se chovat ve společnosti jiných lidí.

¹⁷ Dle Drbohlava není Dexter mstitel a soudce, ale psychopat a sériový vrah.

¹⁸ Dexter velmi špatně snáší, když je ze své práce vyrušen.

¹⁹ Už jako malý vyhledával Dexter vzrušení tím, že mimo jiné chodil po kraji střechy paneláku a nakláněl se přes ni, protože to byl jediný způsob, jak se cítit živý.

k různým dobrodružným, riskantním akcím (Vágnerová, 2012). Doplníme-li toto tvrzení Pavlovským (2001), mívají tito jedinci sklon nejenom k užívání psychoaktivních látek, ale zároveň se sdružují do tlup, kde se dopouští nejrůznější trestné činnosti. Nejsou empatičtí, což znamená, že utrpení jiného člověka v nich nevyvolá žádnou odezvu (Vágnerová 2012; Čírtková 2008; Pavlovský 2001). O podobném popisu disociální poruchy osobnosti píše i Vašina (2008), který doplňuje, že těmto osobám chybí soucit, neřídí se pravidly soužití ve vztazích²⁰. Lze také uvést tvrzení, že nejsou týmovými hráči, lehce vyvolají hádku a často bývají arogantní.

2. Odlišnost v uvažování

Vágnerová (2012) uvádí, že lidé trpící touto poruchou často nejsou schopni adekvátně hodnotit situace. Je to zapříčiněno tím, že vidí svět v extrémech, černobíle. Stejně tak je tomu ale i při sebehodnocení. Jejich uvažování je často egocentrické a egoistické. Zaměřují se primárně na uspokojení svých potřeb²¹. Jejich slabě rozvinuté svědomí jim neumožňuje prožívat pocit viny, ani když spáchají závažný trestný čin²². Výrazná je i tendence ke svádění viny na jiné, či tendence k racionalizaci vlastního chování, která vede k rozporu se společností (Pavlovský, 2001; Dušek, Večeřová-Procházková, 2010). Jak většina zde uvedených autorů (Duše, Večeřová-Procházková, 2010; Pavlovský, 2001; Vágnerová, 2012, Čírtková, 2008; Vašina, 2008) uvádí, mají nízkou frustrační toleranci, která vede k častým výbuchům vzteku a násilí. Typickým rysem je neschopnost dodržet obecně platné normy. Žijí přítomností ze dne na den, neplánují, jsou nestálí. Mají také omezenou schopnost sociálního učení, spočívající zejména v neschopnosti dobře rozlišovat jednotlivé situace a jejich význam (Vágnerová, 2012).

3. Odlišnost v chování a jeho sociální důsledky

Neschopnost přiměřené autoregulace se projevuje v chování, které nedovedou ovládat a tlumit. To se může projevovat různými nepřiměřenými reakcemi, a to i na zcela běžné a neutrální podněty, jako například impulzivním, nekontrolovatelným jednáním, často násilného charakteru. Zvýšené riziko sebevraždného jednání, zkratkovitého jednání, je důsledkem neschopnosti zvládat zátěž z důvodu neschopnosti přiměřené sociální adaptace. Zároveň i jejich vztahy k lidem bývají problematické a mnohdy konfliktní. Tyto vztahy

²⁰ Dexter z počátku vztahu se svojí přítelkyní, kterou má zprvu pouze „na oko“, nechce mít sex, protože mu „fyzický akt sexu přijde nedůstojný“, a bojí se, že by mu při tom mohla spadnout maska.

²¹ Protože Dexter potřebuje uspokojovat své potřeby, často lže a vede dvojí život. Ale pouze ti, které Dexter připraví o život, zjistí, kdo Dexter doopravdy je.

²² Pocitem viny Dexter netrpí, a to ani, když zabije někoho, kdo Kodex nesplňuje.

ovlivňuje jejich nestálost, nespolehlivost, bezohlednost a tendence lhát a podvádět. Nedovedou navázat hlubší citový vztah (Vágnerová, 2012). Disociální jedinec se zajímá o ostatní minimálně, spíše se snaží uspokojit své vlastní cíle. Vztahy s lidmi lze nazvat spíše záměrnými, protože se o ostatní zajímá pouze tehdy, je-li to k užitku jemu samému (Dušek, Večeřová-Procházková, 2010). „Vzhledem ke svým osobnostním rysům selhávají ve většině rolí, nejsou schopni plnit požadavky profesní, partnerské ani rodičovské role“ (Vágnerová, 2012, s. 523). Nemají zájem o to si vztah udržet, najít si partnera²³. K dětem bývají často bezohlední a nezodpovědní. Slovy Vágnerové (Vágnerová, 2012, s. 523) „...tito lidé nezvládají roli dospělého, neumějí přijmout zodpovědnost...“. Proto také uvádí, že žijí často sami, anebo vytvářejí asociální party či náhodná společenství, a to většinou vede k tomu, že jsou společností odmítáni.

4. Zvýšené riziko kriminálního chování

Vágnerová, Pavlovský, Čírtková, Drbohlav, Látalová a další píší o zvýšeném riziku kriminálního chování.

Ve skupině trestaných je výskyt disociální poruchy osobnosti poměrně vysoký. Jedinci s touto poruchou mnohdy stráví velkou část života ve vězení. Konflikty se zákonem vedou k tomu, že nejsou schopni žít na svobodě, tíhnou k opakovaným a rozmanitým trestným činům s vysokou frekvencí mnohdy násilného charakteru. Nejčastěji je přítomna impulzivita, ale přítomny mohou být například i deprese či úzkosti. Mnozí z nich si zvolí pobyt ve vězení jako svůj životní styl. Látalová (2013) dále zmiňuje studii z roku 2009, která zjistila prevalenci disociální poruchy osobnosti u 61,5 % vězňů. V České Republice se uvádí prevalence u 75 % vězeňské populace. V souvislosti se 40. rokem života klesá frekvence kriminálního chování, nicméně přibývá výskyt hypochondrických a depresivních příznaků (Moran in Látalová, 2013).

Násilná kriminalita u disociální poruchy osobnosti

Násilná trestná činnost je dle definice: „taková trestná činnost, jejíž významnou charakteristikou je fyzické poškození či usmrcení konkrétní osoby, eventuálně přítomnost záměru takový následek způsobit (pokus)“ (Novotný a kol. in Látalová, 2013).

Do takového chování zahrnujeme takové trestné činy, jako je vražda, znásilnění, ale i užití násilí za účelem získat majetkový prospěch, úmyslné ublížení na zdraví a další (Látalová, 2013).

²³ Dexter sám říká: „Jsem hrozný v těchto vztahových záležitostech, nikdy nevím, co říct. Je to jeden z těch pářících rituálů, kterým nerozumím.“

Biologie empatie, bezohlednosti a agresivity

V kompetenci této bakalářské práce není popsát biologii empatie, bezohlednosti a agresivity. Avšak pro úplnost se o výše zmíněném alespoň zmíníme.

Neuronální spoje

U disociálních osob byla v komparaci se zdravou, intaktní populací, popsána řada změn. Jedná se o hypoaktivitu amygdaly a orbitofrontálního kortexu, narušení funkce ventromedálního neofrontálního kortexu. Jde o to, že osoby s antisociálním a amorálním chováním mají úbytek aktivity v insulární a přední cingulární oblasti, které jsou významné pro možnost spolupráce s ostatními jedinci. Na schopnost klasifikovat emoce, obzvláště strach z druhých lidí, podporovat rozvoj vhodného společenského chování a vyhýbat se chování, které je pro společnost nepříjemné, má vliv snížená činnost limbických a paralimbických drah. Jedinci s disociální poruchou osobnosti mohou mít problémy rozpoznávat a zpracovávat vlastní pocity, posoudit svoji emoční zranitelnost a snižovat takové jednání, které by je emočně ohrožovalo (Látalová, 2013).

Neuromediátory a hormony

S disociálním chováním jsou ve vzájemném vztahu zejména tyto neuromediátory: **serotonin, testosteron a kortizol**.

Bylo prokázáno, že děti s agresivním jednáním a poruchami chování měly sníženou úroveň kortizolu. Stejně tak se ukázala snížená odpověď na kortizolovou sekreci u bezohledných a emocionálně lhostejných jedinců. Naproti tomu stojí tvrzení, že předškoláci s vlídným chováním měli úroveň kortizolu vyšší.

O serotonergní transmisi se domnívá, že pomáhá ovládat impulzivitu i agresivitu. Například u zvířat se snížená aktivita serotonergního systému projevovala jako neopodstatněné napadání objektů. Serotonergní systém spolupracuje na kontrole kortizolu a sekreci testosteronu. Za sníženou odpověď kortizolu na stres může částečně odpovídat porucha serotonergního systému.

Testosteron je spíše v kontextu s dominantním chováním než s agresivitou. I přesto, že výsledky studií na lidech jsou nejednotné, zvířecí modely ukazují, že zvýšená pravděpodobnost agrese je spojena s vysokými hladinami endogenního nebo exogenního testosteronu. Situaci komplikuje vzájemná interakce testosteronu s neuromediátory a jejich metabolismus. Příkladem může být testosteron, který může vyvolat agresi při nízkých hladinách serotoninu (Látalová, 2013). Testosteron má tedy vliv na agresi, ale funguje zde

i zpětná vazba, neboli úroveň testosteronu zvyšuje nutnost chovat se agresivně (Pechová, 2011).

Genetika

„Ukázala se zajímavá spojitost mezi funkčním polymorfinismem genu pro monoaminoxidázu (MAO) a testosteronem tím, že jsou aktivovány jedním promotérem“ (Látalová, 2013, s. 136). U mužů může vyvolat asociální jednání a agresivitu právě sloučení vysoké úrovně testosteronu v mozkomíšním moku a nízké aktivity genotypu MAO. V několika studiích se prokázalo vzájemné působení genů s faktory prostředí. Dokazuje to například studie dvojčat a adoptivní studie, které prokázaly, že se na rozvoji asociálního chování podílí jako faktory genetické, tak faktory prostředí. Avšak zdá se, že jsou genetické vlivy výraznější u dětí s agresivním a lhostejným jednáním. Podle všeho mají biologické faktory srovnatelnou sílu s vlivem prostředí při agresi, necitelnosti a lhostejnosti (Látalová, 2013).

6 Agrese a agresivita

6.1 Vymezení, definice agrese a agresivity

Obecně přijatá definice agrese neexistuje. Povšechně známá je Moyerova definice: „Agrese je zjevné chování, jehož úmyslem je působit škodlivě nebo destruktivně vůči jinému organismu“ (Moyer in Látalová, 2013, s. 16). Tato definice byla rozšířena o agresi k předmětům, avšak o agresi vůči sobě rozšířena nebyla. Moyerovu definici je možno využít jak u lidí, tak u zvířat (Látalová, 2013). Dle Látalové jsou zde důležité následující vlastnosti: agrese je zjevná a chování záměrné. Chování lze pozorovat, a zároveň má toto chování vědomý cíl nebo účel. Vzhledem k tomu, že k většině poškození dochází náhodně, jeví se jako nezbytný pro definici agrese úmysl, neboli záměrně, účelně působit škodlivě.

6.1.1 Členění agrese

Agrese bývá definována jako jednání s cílem ublížit člověku či zvířeti. Agrese má podobu **fyzickou** či **verbální**, **přímou** či **nepřímou**. Stejně tak rozlišujeme mezi agresí **instrumentální**, která je motivovaná pokusem získat potravu, teritorium, dominanci, a **hostilní**, která je motivovaná zejména hněvem. Dále se jedná o agresi **individuální** či **meziskupinovou**, **benigní** či **maligní**. Agresi často předchází hněv nebo zlost, které emocionálně doprovází či následují agresi, popřípadě nemusí být přítomny. K psychosomatickým poruchám mohou vést potlačené agresivní emoce. Samozřejmě nesmíme opomenout genderové rozdíly v agresivních projevech, kdy se u žen vyskytuje fyzická agrese v menší míře. V neposlední řadě je třeba zmínit, že k agresivnějšímu chování mívají větší sklon lidé, kteří byli v dětství vystaveni deprivaci, zejména pak týrání (Pechová, 2011).

6.2 Agrese jako společný prvek se zvířaty

Mnozí biologové se snaží dokázat, že jsou lidé nejvyvinutější masožravou šelmou, a poukazují přitom na uspořádání lidského chrupu (na špičáky a řezáky). Člověk sice dovede své agresivní jednání ovládat navenek, ale uvnitř je to stále zvířecí pud²⁴. Pokud se tento pud kontrole vymkne, může dokonale změnit člověka. Násilí je dědičnou složkou lidské

²⁴ Dexter často sám sebe přirovnává ke lvovi.

osobnosti. Člověk může být nebezpečný nejen pro druhé, ale i pro sebe. Lidský agresivní charakter se od zvířecího liší pouze v realizaci (Dahlke, 2005).

6.2.1 Moyerova klasifikace agrese

Roku 1968 K. E. Moayer klasifikoval sedm typů agrese. Vycházel ze studií jednání zvířat, kdy se toto chování neobjevuje pouze u zvířat, ale i u lidí.

Jde o tyto typy:

- predátorská agrese,
- agrese mezi samci (případně samicemi),
- agrese vyvolaná strachem,
- dráždivá agrese,
- rodičovská agrese (případně mateřská či otcovská),
- sexuální agrese,
- agrese jako obrana teritoria (Martínek, 2009).

Predátorská agrese

Jedná se o vztah mezi silnějším a slabším zvířetem, kdy kočka loví myš, tygr loví gazelu, apod. Predátorská agrese narůstá, dá-li se oběť do pohybu, protože kočka nikdy nezakousne nehybnou myš (Martínek, 2009). U lidí platí také právo silnějšího a princip přirozeného výběru (Dahlke, 2005). Jakmile se oběť dostane do pohybu, tedy začne unikat, máme tendenci více útočit (Martínek, 2009).

Agrese mezi samci (nebo samicemi)

Jde o projev přirozené selekce, kdy ve zvířecí říši mezi sebou bojují o výsadní pozici ve smečce lvi. U lidí se tato agrese objevuje například ve věku čtyř až pěti let, kdy se zejména mezi chlapci objevují počátky konkurenčního boje. V mateřské škole se v tomto období vytvářejí určité skupiny dětí, které mají něco společného. V každé z nich se většinou objeví jeden, který má tendenci rozhodovat o tom, kdo ve skupině bude, a kdo ne (Martínek, 2009).

Agrese vyvolaná strachem

Strach vzbuzuje u každého člověka nepříjemný pocit a pocit napětí. Samozřejmě i zvíře reaguje na strach většinou zkratkovitě. Např. zaženeme-li potkana do kouta, zareaguje útokem. V okamžiku, kdy se matka vzdaluje od dítěte, např. v období, kdy dítě nastupuje

do mateřské školy, nastává první pocit vědomého strachu. Strachem vyvolaná agrese má mnohdy podíl i na „patologické projevy“ dítěte, a příkladem může být záškoláctví (Martínek, 2009).

Agrese dráždivá

„Představme si psa zavřeného v kleci, kterého neustále dráždíme, např. tím, že mlátíme na mříže. Jakmile jej někdo pustí, zaútočí na nás a kousne“ (Martínek, 2009, s. 55). Martínek (2009) udává příklad ze školního prostředí, kde se můžeme s touto agresí v podobě nevyjasněných hranic a požadavků setkat. Jakmile děti nechtějí spolupracovat, nechtějí se učit a mají odpor ke škole, může se jednat o důsledek dráždivé agrese, která bývá jednou z nejčastějších příčin. Když se děti zeptají na cíl, např. „Kolik tam bude příkladů?“ a učitelé neodpovědí přesně, zbytečně dítě dráždí a vyvolávají nepříjemné pocity.

Rodičovská agrese

Matka chránící své mládě je jeden z nejpřirozenějších pudů. Fena chrání svá mláďata tím, že kousne neznámého člověka, který na mládě sáhne.

Sexuální agrese

V živočišné říši se vyskytuje sexuální agrese jak u samců, tak u samic. Např. oplodní-li sameček kudlanku nábožnou, samička ho poté pozře. Sexuální agrese je vyvolaná shodnými stimuly, jako sexuální reakce. Sexuální agrese u lidí je často v souvislosti s pokusem či s dokonalým znásilněním nebo se sexuálním obtěžováním. Sexuální deviace je extrémní podobou sexuální agrese (Martínek, 2009).

Agrese jako obrana teritoria

Převáděno do živočišné říše, pes si „značkuje“ svá teritoria, stejně jako u akvarijních ryb rodu Cichlidae sledujeme přesné vymezení teritoria, do kterého žádnou jinou rybu nepustí. Teritorium má širokou škálu. U lidí hovoříme o pomyslné „bublině“, která značí a vymezuje osobní prostor každého z nás. Jsou lidé, kterým dovolíme vstoupit do nejužšího prostoru kolem nás. V našem okolí jsou také lidé neutrální, ale také ti, kteří nám jsou protivní, těžce s nimi komunikujeme, a pro které je naše „bublina“ velice široká. A právě na narušení našeho teritoria reagujeme dvojím způsobem. Buď narušiteli začneme ustupovat, nebo začneme své teritorium agresivně bránit, dáváme najevo nepříjemné pocity, a někdy může dojít také k fyzickému kontaktu například tím, že do něj strčíme (Martínek, 2009). Dahlke (2005) uvádí příklad z kupé ve vlaku. Lidé uvnitř kupé mají tendenci bránit své území. Navenek lze toto chování z důvodu „dobré výchovy“ skrýt, ale v podvědomí je tato tendence v pozoru.

6.3 Historie a výzkumy agrese

6.3.1 Stručný přehled agrese

Lidská agrese je stará jako samo lidstvo, a přítomna je stále, někdy v klidovém období, někdy ve výbušném období. Agrese prostupuje celé dějiny lidstva. Od prvních kmenových sporů o území přes brutální šíření křesťanství, vyhraněný fašismus, deformovaný socialismus v čele s komunisty, resp. dělnickou stranou, až po současnou zahraniční politiku např. Spojené státy americké a jejich invaze do Afghánistánu (Dahlke, 2005).

6.3.2 Výzkum agrese

Dahlke (2005) ve své publikaci píše o biologickém výzkumu, podle kterého byl definován potencionální genový nositel agresivity v lidském organizmu, tzv. „gen agrese“, druhý chromozom Y (ypsilon). Podkladem pro tuto teorii byli pachatelé násilných trestných činů, v jejichž organismu se našel chromozom s podobnou strukturou. Kdyby tento gen existoval, bylo by v budoucnu teoreticky možné potencionální zločince eliminovat. V dalších výzkumech se ale toto tvrzení nepotvrdilo, neboť přímá souvislost mezi strukturou druhého chromozomu Y a násilnými sklony v lidské povaze neexistuje.

Dále zmiňuje souvislost agrese a bolesti, kdy velikost a míra bolesti určuje míru agrese.

7 Praktická část

Náplní praktické části je kvalitativní výzkum, který si klade za cíl analyzovat, proč se lidem líbí seriál Dexter, jaké zisky a rizika vyplývají ze sledování tohoto seriálu. Během tohoto výzkumu byl použit strukturovaný rozhovor. Jednotlivé rozhovory poskytly osoby, které viděly celý seriál Dexter.

7.1 Uvedení do problematiky

Dexter je americký televizní seriál vysílaný na stanici Showtime. Skládá se z 8 sérií, kdy každá série obsahuje 12 dílů. První díl byl vysílán v říjnu roku 2006, první díl osmé série měl premiéru v červenci roku 2013. Seriál je založen na románu *Drasticky děsivý Dexter* od spisovatele Jeffa Lindsaye.

7.2 Průzkum aktuálního celosvětového stavu

V USA si seriál od 1. do 3. série držel průměrnou diváckou sledovanost okolo 1 milionu. Od čtvrté série byla tato sledovanost okolo 2 milionu diváků. V české republice je tato sledovanost okolo 200 000 diváků. O oblíbenosti a popularitě tohoto seriálu netřeba mluvit. Průzkum webových stránek ukázal, že lidé diskutují o každém díle, sérii, i o konci seriálu, sympatizují s postavami, prožívají jejich osudy, kupují si trička s motivy seriálu, postavičky ze seriálu, poslouchají hudbu složenou pro tento seriál, apod.

7.3 Specifikace výzkumu, stanovení problému

Tato bakalářská práce byla provedena na základě přečtení článku: *Proč milujeme sociopaty* od učitele a publicisty Petera Grejtáka, který se zamýšlí nad tím, proč se v dnešní době dostávají do popředí takzvaní antihrdinové.

V tomto článku zmiňuje například Dr. House, Sherlocka Holmese či Big Bang Theory.

Následující podkapitoly blíže specifikují provedení kvalitativní výzkum. Jsou zde popisovány cíle výzkumu, jeho metodologie a je zde charakterizován výzkumný soubor.

7.3.1 Výzkumný problém a výzkumné otázky

Hlavní výzkumný problém této bakalářské práce byl definován takto:

Proč se lidem líbí seriál Dexter v čele se záporným hrdinou a jaké zisky a rizika vyplývají ze sledování tohoto seriálu?

Na základě 5 oblastí, kterými se tato práce zabývá, byl vytvořen strukturovaný rozhovor. Těmito okruhy jsou: **motivace, rizika, zisky, náhled a hodnocení seriálu**. Z těchto oblastí následně vznikly konkrétní otázky.

Konkrétní výzkumné otázky byly stanoveny následovně:

- Jaká je motivace ke sledování seriálu Dexter?
- Jaké zisky přináší sledování tohoto seriálu jedincům sledujícím tento seriál?
- Může mít tento seriál nějaká rizika pro jedince či pro společnost?
- Jaký náhled na danou problematiku mají osoby sledující seriál Dexter?
- Jak tento seriál hodnotí tito jedinci?

7.3.2 Metodologie výzkumu

V souladu se záměry této bakalářské práce byl pro výzkum zvolen kvalitativní přístup. V následujícím textu jsou popsány metody výběru výzkumného vzorku, metody získání a zpracování kvalitativních dat i jejich následné analýzy.

7.3.3 Výběr výzkumného vzorku

Pro volbu výzkumného vzorku byla použita metoda záměrného výběru, kdy Miovský charakterizuje takový postup jako cílené vyhledávání účastníků podle jejich určitých vlastností. A právě vybraná vlastnost nebo stav tvoří kritérium výběru. Na základě kritéria jsou vyhledáni ti jedinci, kteří toto kritérium splňují a jsou ochotni se zapojit do výzkumu (Miovský, 2006).

Pro výběr vzorku byla zvolena následující kritéria. Vyhledávání osob, kterým je více než 21 let, a kteří viděli všech osm sérií seriálu Dexter.

7.3.4 Výzkumný soubor

Základní soubor je tvořen lidmi, kteří viděli celý seriál Dexter. Tito lidé jsou obyvatelé České republiky žijící ve městech Brno a Olomouc.

	Věk	Vzdělání	Místo bydliště	Datum a místo rozhovoru
Respondent č. 1	27	Vysokoškolské	Brno	Kavárna, Brno, 18. 3. 2014
Respondent č. 2	22	Studuje VŠ	Olomouc	Kavárna, Olomouc, 25. 3. 2014
Respondent č. 3	23	Studuje VŠ	Brno	Kavárna, Brno, 18. 3. 2014
Respondent č. 4	22	Studuje VŠ	Olomouc	Kavárna, Olomouc, 14. 3. 2014
Respondent č. 5	27	Vysokoškolské	Brno	Kavárna, Brno, 22. 3. 2014
Respondent č. 6	25	Střední odborné	Olomouc	Kavárna, Olomouc, 24. 3. 2014

7.3.5 Sběr kvalitativních dat

Pro dotazování jednotlivých osob byla zvolena metoda strukturovaného rozhovoru. Tato metoda snižuje riziko, že by se autorka během rozhovoru opomenula dotknout nějaké podstatné části. „Strukturované interview je metoda, která stojí na pomezí mezi dotazníkovými metodami a interview“ (Miovský, 2006). Tento rozhovor má pevně dané schéma, které je závazné. Pořadí a znění otázek je stálé. Jak píše Miovský (2006), je strukturovaný rozhovor výhodný u témat z oblasti sociální psychologie, a všude tam, kde je potřeba interpersonální srovnání.

7.3.6 Analýza dat

K analýze dat byla zvolena metoda vytváření trsů. Tato metoda se obvykle používá k tomu, aby byly seskupeny určité výroky do skupin podle určitých jevů, znaků, apod. Skupiny vzniknou na základě vzájemné podobnosti mezi identifikovanými jednotkami. Jedná se tedy o metodu, kdy se vytváří trsy na základě srovnávání a spojování dat, kde se prostřednictvím kategorizace zvolených základních jednotek vytvoří jednotky obecnější (Miovský, 2006).

7.3.7 Realizace výzkumu

Výzkum byl proveden v březnu roku 2014. Bylo vybráno šest osob, které seriál Dexter viděly celý, a souhlasily s tím, že se na tomto výzkumu budou podílet. Osoby byly kontaktovány většinou přes sociální sítě, popřípadě telefonicky. Polovina interview se konala v Brně, druhá polovina v Olomouci. Každé interview se konalo v prostředí kaváren. Všechny rozhovory byly realizovány formou *face to face*. Délka trvání rozhovorů byla většinou 15 minut.

Přepisy rozhovorů z audiozáznamu jsou přiloženy v příloze.

8 Interpretace získaných dat

1. Okruh motivace

První část byla zaměřena na oblast motivace ke sledování seriálu Dexter. A to především na to, jak a kdy se respondenti o seriálu dozvěděli, proč je zajímavá a zda se setkali s takovým seriálem dříve. Některé odpovědi byly podobné, k jiným otázkám se tázaní vyjadřovali různě.

1.1. Jak jste se dozvěděl/a o seriálu?

První otázkou bylo zjišťováno, jak se respondenti dozvěděli o seriálu. Neboli, kdo nebo co byl první pohnutkou ke sledování daného seriálu. Dva z respondentů uvedli, že se o seriálu dozvěděli od spolubydlicího. Další 2 uvedli své partnery. Jeden respondent uvedl, že se dozvěděl o seriálu od kamaráda, a poslední z nich uvedl bratra.

1.2. V kolika letech jste začal/a sledovat tento seriál?

Na otázku, v kolika letech začali respondenti sledovat daný seriál, odpověděli následovně: jeden respondent uvedl, že ve věku 19 let, další uvedl ve 20 letech, dva z respondentů začali seriál sledovat v 21 letech, a dva ve 23 letech.

1.3. Proč Vás zajímá tento seriál?

Odpovědi, proč respondenty zajímá tento seriál, byly různé. Tři z respondentů odpověděli, že se s takovým seriálem nikdy nesetkali, zaujal je, a líbil se jim. Respondent č. 1 odpověděl, že rád sleduje různé detektivní a kriminální příběhy, kde je napětí. Respondent č. 3 naopak nemá rád kriminální prostředí, ale nadchla ho kontroverznost seriálu. Poslední respondent uvedl, že se mu líbí zpracování, nápad a sympatizuje s postavami.

1.4. Viděl/a jste před tímto seriálem nějaký jiný seriál s podobnou tématikou, popřípadě který?

Tato otázka zjišťovala, zda respondenti viděli před tímto seriálem nějaký jiný seriál, který měl podobnou tématiku. Z 6 respondentů 3 odpověděli ne. Další 3 respondenti odpověděli také ne, ale poznamenali, že před tímto seriálem viděli seriály z kriminálního prostředí s motivem vražd, ale ne seriál, kde by byl hlavní hrdina negativní/záporný.

Shrnutí okruhu motivace

- Všech 6 respondentů se o seriálu dozvědělo od osoby blízké.
- Seriál začali respondenti sledovat ve věku od 19 do 23.

- Respondenty zajímá seriál zejména proto, že se s takovým seriálem ještě nesetkali, líbí se jim zpracování, nápad seriálu a sympatizují s postavami.
- Respondenti nikdy neviděli takový seriál, obzvláště seriál, kde je hlavní hrdina záporný.

2. Okruh zisky

Tento okruh byl zaměřen na to, zda má seriál pro dané jedince nějaké zisky v oblasti profesní a v oblasti osobní. Mimo jiné byl důraz kladen na pocity, které dotazovaní při sledování tohoto seriálu cítí, zda je k něčemu tento seriál motivuje, a v neposlední řadě, zda se tento seriál promítá do soukromých vztahů.

2.1. Jaké máte pocity při sledování tohoto seriálu?

Na tuto otázku se odpovědi lišily. Dva respondenti uvedli, že jsou v napětí. Dva popsali své pocity jako smíšené – střídání obdivu a naštvaní, uvolnění a napětí. Respondent č. 4 uvedl, že mu přijde zvláštní tolerovat vraždy, a své pocity popsal jako zvláštní. Poslední respondent odpověděl tak, že ho sledování spíše odhání od toho, aby něco takové udělal sám osobně, s doufáním, že takoví lidé skutečně neexistují.

2.2. Inspiruje Vás k něčemu tento seriál?

Tato otázka se zabývala inspirací, kdy 3 z respondentů odpověděli, že je seriál k ničemu neinspiruje. Zbývajících 3 respondenti odpověděli ano, a svoji odpověď následně doplnili. Respondent č. 2 reagoval takto: „Inspiruje mne k tomu nebýt jako hlavní hrdina, inspiruje mne k tomu, abych si nemyslel, že můžu soudit lidi, protože nejsem Bůh“. Respondent č. 5 doplnil svoji výpověď zamyšlením se nad otázkou morálky, a respondent č. 6 uvedl zamyšlení nad nárokem na život, kdy každý, i když je špatný, si zaslouží žít.

2.3. Má pro Vás sledování tohoto seriálu obohacení po stránce profesní, popřípadě jaké?

Otázka profesního obohacení byla vyhodnocena takto: dva respondenty seriál obohacuje, zejména v oblasti zkoumání lidské psychiky – všímání si různých charakterů/typů lidí. Další 4 respondenti řekli, že ne. Dva z nich ovšem své výpovědi doplnili. Respondent č. 6 uvedl, že mu to rozšířilo pohled na to, co by se mělo změnit. Respondent č. 4 řekl: „Pomáhá mi to vidět věci z jiného úhlu“.

2.4. Promítá se Vám tento seriál do rodinných, vrstevnických či partnerských vztahů?

Odpovědi na tuto otázku byly velice různorodé. Dva respondenti odpověděli ne. Tři respondenti odpověděli, že spíše ne, nicméně své výpovědi doplnili takto: respondent č. 2 dodal, že je rád, že nemá takového bratra, respondent č. 3 řekl, že si o tom tak maximálně

s někým popovídá, a respondent č. 6 uvedl, že některé charaktery postav by mohl aplikovat na své blízké. Respondent č. 1 nacházel souvislosti v pojetí rolí, které on sám a jeho blízcí zastávají v sympatiích s postavami ze seriálu.

2.5. Má pro Vás sledování tohoto seriálu obohacení po stránce osobní, popřípadě jaké?

Výzkum se zabýval otázkou obohacení, tentokrát ale po stránce osobní. Jeden z 6 respondentů (č. 5) opověděl ne. Druhý (č. 1) vypověděl následovně: „...když to sleduju, tak jsem taková zapálená, „zažraná“ a mám pocit, že ten můj nudný život je takový obohacený.“ Další 4 respondenti odpověděli, že sledování seriálu pro ně má obohacení po stránce osobní. Jeden z nich (respondent č. 4) uvedl, že mu to dává jiný pohled na danou tematiku. Respondent č. 6 vidí obohacení ve smyslu rodiny. Respondent č. 3 uvedl obohacení v oblasti tolerance, to, jak je člověk tolerantní sám k sobě, a zda si odlišnosti připouští.

Shrnutí okruhu zisky

- Zvolení respondenti mají většinou pocity různé, smíšené a zvláštní. Často se pocity střídají, někdy jsou tázaní v napětí, jindy mají strach.
- Seriál inspiruje pouze 3 respondenty k zamyšlení se nad morálními otázkami, problematikou života a smrti a mocí rozhodovat o někom jiném.
- Seriál má obohacení po stránce profesní různorodé, někteří uvádí obohacení v oblasti lidské psychiky, jiné respondenty inspiroval k odlišnému pohledu na danou problematiku.
- Seriál se většině respondentů neodráží ve vztazích.
- I po stránce osobní má seriál obohacení, pomáhá vnímat věci a zamýšlet se nad nimi jinak.

3. Okruh rizika

Okruh rizika se zabývá vlivem seriálu na dané osoby a společnost. Cílem tohoto okruhu bylo zjistit, zda může tento seriál negativně ovlivnit společnost.

3.1. Může pro Vás mít tento seriál nějaká rizika?

V této otázce se výzkum zabýval tím, zda pro jednotlivé respondenty mohou vyvstat nějaká rizika spojená se sledováním tohoto seriálu. Tři respondenti odpověděli ne, přičemž respondent č. 3 dodává, že ale slyšel o lidech, kteří se snažili napodobit Dextera. Další 2 respondenti řekli, že ano. Respondent č. 2 dodává, že strávil příliš mnoho času sledováním Dextera, zatímco respondent č. 5 řekl: „Určitě, právě v té otázce morální, neboť jsem proti

trestu smrti, a tak mě svým způsobem děsí, že jsem Dexterovi fandila.“ Poslední respondent uvedl strach, když se na seriál dívá sám večer.

3.2. Může mít tento seriál rizika pro společnost?

Tato otázka mapovala rizika pro společnost a odpovědi byly podobné. Dva z 6 respondentů řekli, že pro určité jedince to může být rizikové. Jeden respondent zdůraznil, že seriál rizika může mít, pokud se bude jednat o narušené jedince. Dva respondenti (č. 4 a 5) prohlásili, že pokud bude seriál sledovat narušený jedinec, rizika zde jsou, pro většinovou „normální“ populaci, ovšem ne. Poslední respondent (č. 2) vyslovil tvrzení: „Může v lidech vyvolávat pocit, že oni můžou rozhodovat o osudu někoho jiného, a to si myslím, že není dobré.“

3.3. Může Dexter inspirovat některé lidi k vraždění?

V otázce opět zaměřené na inspiraci, tentokrát ale inspiraci k vraždění, byly odpovědi velice podobné. Všech 6 respondentů odpovědělo, že Dexter může inspirovat k vraždění, kdy respondenti č. 1, 2, 3, 4 a 5 zdůrazňují, bude-li se jednat o narušeného jedince. Respondent č. 2 a 3 dodává, že o tom už slyšel, zatímco respondent č. 4 poukazuje i na inspiraci v různých videohrách. Respondent č. 6 odpověděl následovně: „Samozřejmě, že ano. V této době bych se spíše divil, kdyby se nikdo nenašel.“

Shrnutí okruhu rizika

- Výzkum poukázal na to, že seriál pro 4 respondenty rizika nemá žádná. Zajímavé však je, že jeden z nich slyšel o případech, kdy se Dextera někdo snažil napodobit. Pro další 2 respondenty tento seriál rizika má.
- Z těchto odpovědí vyplývá, že pokud seriál budou sledovat narušení jedinci, může pro ně mít seriál rizika.
- Tato otázka navazovala na předchozí, proto se odpovědi poměrně shodovaly. Dexter může inspirovat některé lidi k vraždění, pokud ale budou nějakým způsobem narušení.

4. Okruh náhled

V této otázce se výzkum zabýval otázkou, co si lidé o tématu daného seriálu myslí, a proč tento seriál sledují. A z důvodu poměrně kontroverzního tématu nás zajímalo, od kolika let by divákům seriál zpřístupnili.

4.1. Jaký máte názor na dané téma? Danou problematiku?

Odpovědi na tuto otázku byly velmi rozdílné. Respondent č. 1 poukazuje na morální dilema, které se v seriálu nabízí. Respondent č. 2 poukazuje na kontroverzní téma, respondent č. 3 popisuje rovinu toho, jak se člověk může ztotožnit s tím, co potřebuje dělat, a jak k sobě bude tolerantní. Respondent č. 4 popisuje, že se mu líbí „šedý mix“, kdy z černé (ze špatných lidí), ale i z bílé (z hodných lidí), se postupně stane šedá. Názory respondentů č. 5 a 6 byly podobné. Popisují výborný, zajímavý nápad seriálu, k čemuž se přidává i respondent č. 2, ale zdůrazňují onu práci s chladnou, necitlivou, psychopatickou postavou.

4.2. Proč si myslíte, že tento seriál lidé sledují?

Poněkud různorodé odpovědi podali respondenti na tuto otázku. Respondenti č. 5 a 6 uvádí, že je seriál velice dobře zpracovaný a chytlavý, 5. respondent navíc uvádí pravděpodobnost sympatií s postavami. Onu sympatii zmínili i respondenti č. 2 a 3. Respondent č. 2 spolu s respondentem č. 4 popisuje skutečnost, že je to seriál reálný, kdy se z kladných hrdinů stávají záporní, a ze záporných se stávají kladní. Jiný pohled nabízí respondent č. 3, který uvádí krev jako kontroverzní, líbivou dominanci seriálu. Tuto krev zmiňuje i respondent č. 1 a dodává, že lidé mají rádi kriminální prostředí a Dexter pro ně symbolizuje spravedlnost.

4.3. Od kolika let byste zpřístupnil/a tento seriál?

Na tuto otázku byly odpovědi dvě, přičemž 3 respondenti uvedli věk 15, další 3 uvedli věk 18. Respondent č. 6 uvedl nejdříve v 15 letech, pak ale tento výrok změnil s myšlenkou, že by mohl být seriál v tomto věku nepochopen, a změnil údaj na 18 let. Oproti tomu respondent č. 4 uvedl nejdříve věk 18 let, a po zamyšlení změnil svoji odpověď na věk 15 let.

4.4. Co si lidé, společnost, může vzít ze sledování tohoto seriálu?

Zde nebyly odpovědi jednotné. Respondent č. 1 uvádí, že by si společnost mohla ze sledování seriálu odnést jakýsi smysl pro spravedlnost, aby zákony více fungovaly, a nedělo se zlo. Oproti tomu stojí názor respondenta č. 2, který se obává spíše rizik, které si společnost ze sledování může vzít. S respondentem č. 4 se shodl ve výpovědi, že to vyplní volný čas, znamená to zábavu a relaxaci. Resp. č. 4 dále doplňuje svoji výpověď o jiný, rozšířený pohled na danou problematiku. Respondent č. 3 si myslí, že by to mohlo rozproudit debatu o trestu smrti, a o tom, co je dovolené, a co je zakázané. Respondent č. 5 na tuto otázku odpovídá slovy: „Zamyslet se nad zvráceností v každém z nás.“ Respondent č. 6 má trochu podobné smýšlení jako resp. č. 3, a uvádí, že by si společnost mohla vzít ze seriálu zamyšlení nad tím, co je dobré, a co je špatné.

4.5. Proč si myslíte, že seriál funguje a má tak velkou sledovanost?

Respondenti odpověděli na tuto otázku poměrně podobně. Až na respondenta č. 1, který uvedl, že se lidé v bezpečném prostředí mohou ztotožnit s principem dobra, zároveň propojeného s něčím zakázaným a nebezpečným, se všichni shodli na tom, že diváky zajímá, jak postavy v seriálu skončí. Protože, jak uvedli respondenti č. 3, 4 a 5, soucítí s postavami a chtějí vidět, jak se postavy vyvíjí. Dva respondenti (č. 2 a 6) uvedli netradiční, chytlavé téma jako důvod velké sledovanosti.

Shrnutí okruhu náhled

- Názory na danou problematiku se velice lišily.
- Respondenti uvádí důvody, proč lidé sledují tento seriál. Zejména se shodli na výborném zpracování seriálu, možnosti sympatizovat s postavami, na kontroverznosti seriálu a možnosti pohledu na danou problematiku z jiného úhlu.
- Respondenti by zpřístupnili seriál buď od 15, nebo od 18 let.
- Poněkud rozdílné názory poskytli respondenti na otázku zaměřenou na to, co si společnost může vzít ze sledování tohoto seriálu. Respondenti si myslí, že by si lidé mohli ze sledování seriálu vzít především zamyšlení. Zamyšlení například nad otázkou trestu smrti nebo nad funkčností zákonů. Zároveň jim seriál může umožnit relaxovat, a vyplnit volný čas.
- Respondenti si myslí, že lidé chtějí vědět, jak dopadnou postavy, se kterými mohou sympatizovat. Lidé sledují tento seriál také proto, že je zde chytlavé téma a mohou se zde ztotožnit s principem dobra a zla.

5. Okruh hodnocení seriálu

V této oblasti bylo stěžejní zjistit, s jakými postavami respondenti sympatizují a jak hodnotí sériové vrahy, kteří v seriálu vystupují. Také bylo zjišťováno, zda může seriál ovlivňovat jejich snění. V neposlední řadě bylo zkoumáno, zda hlavní hrdina – Dexter – trpí nějakou nemocí.

5.1. Se kterou postavou sympatizujete nejvíce?

Na tuto otázku byly odpovědi podobné. Z 6 respondentů uvedli 2 Dextera, hlavního hrdinu, další 3 uvedli Dexterovu sestru Debru. Poslední respondent uvedl také Debru, ale zároveň zmínil jednoho ze sériových vrahů, Trinityho.

5.2. Co máte rád/a na postavě Dextera?

K této odpovědi se otázky velmi lišily, proto zde bude uvedena výpověď každého respondenta jednotlivě. „Pro mě je to archetyp muže. Když je člověk s Dexterem, tak se nemusí bát vůbec ničeho“. Zároveň ale zdůrazňuje Harryho Kodex, který z Dextera dělá hrdinu. Respondentovi č. 2 se líbí Dexterova profesionálnost v oblasti krevního specialisty a jeho logické uvažování. Zde je patrná spojitost s respondentem č. 6, který v rozhovoru popisuje Dexterovy pracovní schopnosti slovy: většinou je o krok napřed před ostatními. V průběhu dalších sérií se tomuto respondentovi některé kladné Dexterovy vlastnosti otočily v záporné. Respondentovi č. 3 se líbí dvojí život, který Dexter žije, a zároveň to, jak přemýšlí o věcech, které tento respondent nikdy neřešil. Další respondent (č. 4) uvedl Dexterovo racionální uvažování zbavené emocí. Také zmínil masky, které Dexter nosí proto, aby přežil, a došel k poznání, že nosit masky je hluboce lidské, a přežíváme díky tomu všichni. Respondentovi č. 5 se Dexter líbí, protože je sympatický, klidný muž, a i když všechno pokazil, svoji rodinu měl podivným způsobem rád.

5.3. Co máte rád/a na postavě Briana, vraha s chladňákem?

V této otázce se zkoumalo, co by lidé mohli mít rádi na postavě sériového vraha, který vystupuje v první sérii. Výzkum ukázal, že dva z šesti respondentů ho nemají rádi, přičemž respondent č. 2 dodává, že se mu líbí preciznost v jednání, což by mohlo být zapříčiněno tím, že jsou s Dexterem bratři. Respondenti č. 1 a 4 na této postavě nemají rádi nic, kdy respondent č. 1 udává za stěžejní absenci morálního kódu. Respondentovi č. 3 přijde sympatické to, že chce být se svým bratrem, i když cesty, které volí, jsou neomluvitelné. Poslední 5. respondent řekl: „No tak tohle je blbé, ale prostě byl mrtě (hodně) sexy.“

5.4. Co máte rád/a na postavě Trinityho?

Zde se respondenti víceméně mezi sebou shodovali. Jsou zde 3 respondenti (č. 1, 4, 5), kteří řekli, že na něm nemají rádi nic, 1. respondent dokonce řekl, že ho nenávidí. Další 2 respondenti se o této postavě vyjádřili tak, že je to nejhorší, nejodpornější záporná postava, ale to, jak je ztvárněná, se jim líbí. Respondent č. 3 uvedl sympatii k této postavě z důvodu oblíbenosti herce, který postavu ztvárnil. Líbí se mu, že vypadá jako normální člověk, i když má takové tajemství.

5.5. Jaká je Vaše oblíbená scéna v seriálu?

Bylo očekáváno, že se následující odpovědi budou velice lišit. I přesto se zde našla určitá pojítka, která se respondentům líbí. Na základě výpovědi respondentů č. 2 a 4, bylo zjištěno,

že oblíbené scény jsou ty, kde vystupuje Debra. Zde se jeví za vhodné doplnit výpověď respondenta č. 5: „Měl jsem rád scénu, kdy se dala Debra dohromady s agentem Lundym. Je to trapné, ale v této době jsem byl citově vyprahlý, nebo co, tak jsem byl rád, že jí to vyšlo. A pak se mi líbí scéna v první sérii, kdy Dexter zachrání nějaké dítě od vrahů a to dítě ho vidí a má popsat, jak vypadal a popíše ho jako Ježíše.“ Respondentům č. 3 a 6 se líbí scéna, kdy se Dexter rozhoduje, zda se spojí se svým bratrem a zabije svoji sestru, či ji zachrání. Respondent č. 3 udává, že se mu líbí, jak je seriál proveden, kdy vteřinu před tím, než se něco stane, ho napadne, co by se mohlo stát, a ono se to stane. Respondent č. 1 má rád všechny scény, kdy je Dexter šťastný a vypadá to, že se mu v životě povede dobře.

5.6. Je „nějaká část ve Vás“, která Vám říká, že se na to dívat nemáte, třeba z morálních důvodů?

Tato otázka se zabývala morálkou. Respondent č. 2 uvedl, že v něm možná něco takového je, protože si není jistý, zda chce podporovat takovou zvrhlost, která v seriálu je. Zajímavá je výpověď respondenta č. 5, který řekl: „Ta část mi neříkala – nedívej se na to, říkala spíš, jak můžeš fandit sériovému vrahovi?“ Ostatní respondenti (č. 1, 3, 4, a 6) odpověděli, že žádná taková část jim neříká, aby seriál nesledovali.

5.7. Je zde v seriálu něco, co Vám přijde nereálné (typicky seriálové, neslučitelné s reálným světem)?

Dva respondenti na tuto otázku odpověděli, že jim přijde nereálný čas, ve kterém by se Dexter stihl věnovat všemu, co dělá. Naprostý rozdíl je v pojetí respondentů č. 3 a 6, kdy respondentovi č. 6 nepřijde v seriálu nic nereálné, zatímco respondentovi č. 3 přijde spousta věcí nereálných, neboť se jedná o seriál. Respondenti č. 1 a 5 se zabývali tím, zda by bylo možné, aby seriál takto skončil. Respondent č. 1 se zamýšlel nad tím, zda je možné, aby byl někdo natolik posedlý krví a zabíjením, zatímco respondent č. 5 zase nad tím, zda je možné, aby v Miami opravdu žilo tolik sériových vrahů.

5.8. Jste spokojený/á s koncem seriálu?

Po přečtení rozhovoru se scénáristy bylo záhodno tuto otázku položit. Odpověď respondentů č. 3 a 4 byla totožná, neboť respondenti jsou spokojení s koncem seriálu tak, jak je. Rozdílnou výpověď ovšem poskytli respondenti č. 2 a 5, kteří by si přáli, aby byl Dexter dopaden. Respondent č. 2 uvádí smrt Debry jako dobré oživení seriálu, zatímco respondent č. 5 je

nespokojený se smrtí Debry. Konec doslova „zklamal“ respondenta č. 6. Respondent č. 1 by si přál, aby Dexter žil s Hannou²⁵ a Harrisonem někde v bezpečí.

5.9. Zdálo se Vám někdy o tomto seriálu?

Čtyři respondenti odpověděli na tuto otázku jednoznačně ne. Jeden respondent (č. 6) dodává, že se o tomto seriálu zdálo jeho přítelkyni. Respondent č. 2 uvádí, že spíše ne, a pokud ano, tak si to nepamatuje. A respondent č. 3 řekl: „Možná nepřímo o tom seriálu, ale když se člověk dívá na tyhle krvavý věci, tak se to na těch snech projeví.“

5.10. Myslíte, že Dexter trpí nějakou nemocí?

Tyto odpovědi byly poměrně jednotné. Pouze jeden respondent uvedl opověď ne. Respondenti č. 2 a 5 si myslí, že je Dexter psychopat, respondenti č. 1, 3 a 6 si o Dexterovi myslí, že trpí nějakou nemocí, kdy resp. č. 1 uvádí možnost poruchy osobnosti.

Shrnutí okruhu hodnocení seriálu

- Respondenti nejvíce sympatizují s Dexterovou sestrou Debrou, poté s Dexterem v poměru 4:2.
- Zvolení respondenti mají na Dexterovi rádi jeho profesionalitu, logické uvažování, zároveň jednoho z respondentů přitahuje dvojí život, který žije, jiného zase archetyp muže.
- Většině respondentů se na postavě Briana nic nelíbí. Ve výpovědích se dále objevily sympatie v oblasti sourozenecké vazby, zatímco poslední respondent uvedl, že se mu líbí Brian, protože je sexy.
- Postavu Trinityho nemají rádi 3 respondenti. Dvěma respondentům přijde jako nejlepší záporná postava, a poslední respondent má rád herce, který tuto postavu ztvárnil.
- Oblíbené scény jsou pro dva respondenty ty, kde vystupuje Debra. Pro jednoho jsou to chvíle, kdy je Dexter šťastný, a pro dva respondenty je nejoblíbenější scéna ta, kde se Dexter rozhoduje mezi svým bratrem, vrahem, a svojí sestrou Debrou, kterého z nich zabije.
- Čtyři respondenti nepocítují žádné morální dilema, které by jim říkalo, aby seriál nesledovali. Jeden respondent uvedl, že pro něj byl stěžejní fakt, jak vůbec může fandit sériovému vrahovi. Pouze jeden respondent se zabýval tím, zda sledovat seriál má či ne, a podporovat tím zvrhlost, která je nastolena v seriálu.

²⁵ Dexterova poslední přítelkyně.

- V seriálu jsou nereálné věci, zejména v pojetí času, který Dexter má. Někteří uvádí, že je k zamyšlení, zda existuje v Miami tolik sériových vrahů, zatímco další respondent se zamýšlí nad tím, zda je možné, aby byl Dexter tolik posedlý krví a zabíjením. Dále je zde spekulace o tom, zda by opravdu mohl hlavní hrdina skončit tak, jak v seriálu končí.
- Dva respondenti jsou s koncem seriálu spokojení, jiní dva by si přáli, aby byl Dexter dopaden. Dva respondenti jsou zklamaní, přičemž jeden z nich dodává, že si přál, aby žil Dexter šťastně se svým synem a přítelkyní.
- Čtyři respondenti uvedli, že se jim o seriálu nezdálo, jeden uvedl, že možná, a poslední uvedl, že se mu pravděpodobně o tomto seriálu zdálo, neboť takový seriál se může dostat do snů v jiné podobě.
- Pouze jeden respondent si nemyslí, že by trpěl Dexter nějakou nemocí. Ostatní respondenti tvrdí, že trpí nemocí, a někteří dosazují bližší specifikaci, jako např. psychopatii či poruchu osobnosti.

Závěr

Teoretická část byla napsána na základě dvou internetových článků. Zaměřuje se spíše na popis fiktivní osoby, seriálového hrdiny. Cílem praktické části bylo seznámit čtenáře s hrdinou, který má určité typické rysy ve svém chování, a svým chováním působí na lidi. Právě úkolem praktické části bylo zjistit, jak na lidi seriál působí, jak je ovlivňuje, a jaké mohou vyvstat zisky a rizika spojené se sledováním tohoto seriálu.

Tvrzení, že je Dexter psychopat, ze kterého bylo čerpáno v teoretické části, bylo víceméně potvrzeno. Většina respondentů, v poměru 5:1, je přesvědčena, že Dexter trpí nějakou nemocí, blíže specifikovanou ve dvou případech.

Výzkum provedený v této bakalářské práci si kladl za cíl zodpovědět, zda seriál ovlivňuje respondenty a společnost. Výzkum byl zaměřen na zisky a rizika vyplývající ze sledování tohoto seriálu. Součástí bylo zjistit motivaci ke sledování tohoto seriálu, názor na problematiku, která se v seriálu vyskytuje, a na hodnocení seriálu.

Data byla získána prostřednictvím rozhovoru, který se skládal z 5 oblastí zahrnujících několik otázek. V závěru každého okruhu je shrnutí výpovědí respondentů.

Bylo zjištěno, že respondenti silně prožívají sledování tohoto seriálu. S postavami sympatizují a sdílí s nimi jejich příběh. Seriál je ale zároveň vede k zamyšlení nad otázkami tohoto kontroverzního tématu. Často bylo zmiňováno i podivení respondentů nad způsobem, jakým viděli hlavního hrdinu, tedy zpočátku kladně a později spíše v negativním světle. Také se zabývali otázkou trestu smrti. Často zmiňovali zajímavé propojení kladných a negativních oblastí tvořících seriál právě tak kontroverzní, ale zároveň i zajímavý, chytlavý a s nápaditým příběhem. Stěžejní bylo zjištění, že má seriál velká rizika pro osoby, které by mohly být buď sociálně nezralé, či duševně narušené. Sledování seriálu přináší spoustu emocí, jako nadšenost, strach, obdiv, naštvání, a další. Tyto emoce se často střídají v souvislosti s dynamikou seriálu.

Tato bakalářská práce pojednává velmi obecně o daném tématu. Zajímavé by bylo zjišťovat pomocí výzkumu nejenom výše zmíněné oblasti, ale také souvislosti s osobním životem jedince – např. jak ovlivňuje věk jedince názor na danou problematiku. Dále by mohlo být zajímavé zabývat se tím, zda existují souvislosti mezi osobním vývojem, traumaty, zážitky a rodinnými vztahy, dále tendencí sledovat seriál tohoto typu, a také sklonem sympatizovat s některými postavami více, a s některými méně.

Literatura

- Akademický slovník cizích slov: [A-Ž]*. 1. vyd. Praha: Academia, 1997, 834 s. ISBN 80-200-0607-9.
- BALCAR, Karel. 1991. *Úvod do studia psychologie osobnosti*. 2., opravené vyd. Chrudim: MACH, 217 s.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. 2008. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Vyd. 1. Praha: Grada, 150 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4722-078.
- DAHLKE, Rüdiger. 2005. *Agrese jako šance: psychická podstata zdravotních problémů a onemocnění*. Vyd. 1. Praha: Ikar, 23 s. Pedagogika (Grada). ISBN 80-249-0546-9.
- DRAPELA, Victor J. 2011. *Přehled teorií osobnosti: 200 skutečných případů brutálních činů sériových vrahů současnosti*. 6. vyd. Překlad Karel Balcar. Praha: Portál, 175 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-6200-406.
- DRBOHLAV, Andrej. 2013. *Psychologie sériových vrahů: 200 skutečných případů brutálních činů sériových vrahů současnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 466 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4743-714.
- DUŠEK, Karel a Alena VEČEŘOVÁ-PROCHÁZKOVÁ. 2010. *Diagnostika a terapie duševních poruch*. Vyd. 1. Překlad Helena Bendová. Praha: Grada, 632 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1620-6.
- HALL, Calvin S a Calvin S HALL. c1985. *Introduction to Theories of personality*. New York: Wiley, xiii, 657 p. ISBN 04-710-8906-0.
- LÁTALOVÁ, Klára. 2013. *Agresivita v psychiatrii*. Vyd. 1. Praha: Grada, 235 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4744-544.
- MARTÍNEK, Zdeněk. 2009. *Agresivita a kriminalita školní mládeže: druhy agresí, přístupy k agresivnímu chování, poruchy chování, šikana*. Vyd. 1. Praha: Grada, 189 s. ISBN 978-802-4723-105.
- Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů: MKN-10 : desátá revize: aktualizovaná verze k 1. 1. 2009*. 2., aktualiz. vyd. Praha: BomtonAgency, 2008, 860 s. ISBN 978-809-0425-903.
- NAKONEČNÝ, Milan. 2009. *Psychologie osobnosti*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 620 s. ISBN 978-80-200-1680-5.
- PAVLOVSKÝ, Pavel. 2001. *Soudní psychiatrie a psychologie*. Vyd. 1. Praha: Grada, 180 s. ISBN 80-247-0181-2.

- PECHOVÁ, Olga. 2011. *Psychologie agrese a destruktivity: pracovní sešit*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 23 s. ISBN 978-80-244-2928-1.
- PLHÁKOVÁ, Alena. 2011. *Úvod do psychoanalytických teorií*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 139 s. ISBN 978-80-244-2933-5.
- ŘÍČAN, Pavel. 2007. *Psychologie osobnosti: [obor v pohybu]*. Vyd. 5., rozš., V Grada Publishing 1. Překlad Karel Balcar. Praha: Grada, 196 s. Psyché (Grada Publishing). ISBN 978-802-4711-744.
- ŘÍČAN, Pavel. 2005. *Psychologie: příručka pro studenty*. Vyd. 1. Praha: Portál, 286 s. ISBN 80-717-8923-2.
- SMETANA, Miloš. 2000. *Televizní seriál a jeho paradoxy*. Vyd. 1. Praha: ISV nakladatelství, 176 p. ISBN 80-858-6660-9.
- ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. 2010. *Přehled vývojové psychologie*. 3., upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 189 s. ISBN 978-80-244-2433-0.
- THOMPSON, Kristin a David BORDWELL. 2011. *Dějiny filmu: přehled světové kinematografie*. 2., opr. vyd. Překlad Helena Bendová. Praha: Akademie múzických umění, 827 s., [24] s. obr. příl. ISBN 978-80-7331-207-7.
- VÁGNEROVÁ, Marie. 2004. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 870 s. ISBN 80-717-8802-3.
- VALČEK, Peter. 2011. *Slovník teórie médií A-Ž*. Bratislava: Literárneinformačné centrum, 352 s. ISBN 978-80-8119-042-1.
- VAŠINA, Lubomír. 2008. *Základy psychopatologie a klinické psychologie*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 331 s. ISBN 978-808-7182-000.

Další elektronické zdroje

- SériovíVrazi.cz. *seriovivrazi.cz*. [online]. 2011 [cit. 2014-01-22]. Dostupné z WWW: <<http://seriovivrazi.cz/proc-je-dexter-tak-popularni/>>
- psychologie.cz. *psychologie.cz*. [online]. 18.1.2013 [cit. 2013-11-16]. Dostupné z WWW: <<http://psychologie.cz/proc-milujeme-sociopaty/>>

Seznam zkratk

ČR – Česká republika

DSM IV – Diagnostický a statistický manuál mentálních poruch

MKN-10 - Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů

Přílohy

- Příloha č. 1 – Rozhovor – Respondent č. 1
- Příloha č. 2 – Rozhovor – Respondent č. 2
- Příloha č. 3 – Rozhovor – Respondent č. 3
- Příloha č. 4 – Rozhovor – Respondent č. 4
- Příloha č. 5 – Rozhovor – Respondent č. 5
- Příloha č. 6 – Rozhovor – Respondent č. 6

Příloha č. 1:

1. Okruh motivace

1.1 Jak jste se dozvěděl/a o seriálu?

Seznámil mě s ním přítel, říkal, že bych se na to mohla podívat, jestli by se mi to líbilo.

1.2 V kolika letech jste začal/a sledovat tento seriál?

Asi ve 20.

1.3 Proč Vás zajímá tento seriál?

Protože mám ráda různé detektivní příběhy a kriminálky, kde je nějaký napětí a velký riziko a taky hrozně moc fandím Dexterovi.

1.4 Viděl/a jste před tímto seriálem nějaký jiný seriál s podobnou tematikou, popřípadě který?

To si myslím, že ne. Leda jako kriminálky, kde je různé policejní prostředí, ale že by tam figuroval nějaký negativní hrdina, nebo hrdina, jako vrah, tak to ne.

2. Okruh zisky

2.1 Jaké máte pocity při sledování tohoto seriálu?

Jsem strašně napnutá, úplně jako jehlách. Mě spíš běží hlavou myšlenky, než pocity. Strašně moc si přeju, aby všechno dopadlo dobře. Aby Dexter všechno vyšlo. Takže pocit – velká nervozita, a tak nějak.

2.2 Inspiruje Vás k něčemu tento seriál?

To asi ne.

2.3 Má pro Vás sledování tohoto seriálu obohacení po stránce profesní, popřípadě jaké?

Asi tak jenom, že člověk více nahlédne do tajů lidské psychiky. Ale nějak specifikovat to asi nemůžu.

2.4 Promítá se Vám tento seriál do rodinných, vrstevnických či partnerských vztahů?

Jestli v něm nacházím souvislosti. Jo. Možná se bude zdát, že to není žádná souvislost, ale bavila jsem se o tom se sestřenkou, a právě jsme se bavili o tom, jak ten seriál končí, a já jsem byla nejvíc nešťastná z toho, jak dopadla Hannah McKay, protože jsem přítelkyně a nejsem sourozenec. A ta moje sestřenice říkala, že jí nejvíc líto Debry. Protože ona je strašně oddaná sestra. Tak jsem v tom viděla tu souvislost, že ona má úplně jiný priority než já mám.

2.5 Má pro Vás sledování tohoto seriálu obohacení po stránce osobní, popřípadě jaké? Nevím, co si pod tím představit. Když to sleduju, tak jsem taková zapálená, „zažraná“, a mám pocit, že ten můj nudný život je takový obohacený.

3. Okruh rizika

3.1 Může pro Vás mít tento seriál nějaká rizika?

Pro mě konkrétně si myslím, že ani ne. Jenom, že se do toho strašně zaberu a zažeru, a prožívám to s těma postavama, takže, když se tam stane něco zlého, tak to špatně nesu, ještě pár dní. Taková újma na duši, ale mou osobnost jako takovou to nemůže nijak poškodit, nebo tak.

3.2 Může mít tento seriál rizika pro společnost?

Možná. Kdyby ho sledovali nějaký sociálně nezralé osobnosti, které by nepochopily celý smysl, a to, že se všechno vyvíjí od Harryho kodexu, tak potom si myslím, že by si z toho mohli vzít nějaký špatný ponaučení, jakože vraždit je dobrý.

3.3 Může Dexter inspirovat některé lidi k vraždění?

No asi může, pokud to budou nějaký sociálně nezralý osobnosti.

4. Okruh náhled

4.1 Jaký máte názor na dané téma? Danou problematiku?

Morální dilema? Tak nějak? Když to sleduju, tak mám pocit, že na světě existuje nějaká spravedlnost, protože Dexter je symbol spravedlnosti, který zachrání úplně všechny a když se na něho koukám, jak on koná, tak mám pocit, že to bude dobrý.

4.2 Proč si myslíte, že tento seriál lidé sledují?

Z prvního důvodu jako já, že mají rádi věci z kriminálního prostředí, protože to v sobě nese napětí a udržují diváku sledovanost. A zároveň proto, že se můžou ztotožnit s tím hrdinou, že vidí co za nespravedlnosti se v okolním světě děje a že zákony jsou na to krátký, tak že existuje někdo, kdo dokáže spravedlnost konat, i když není úplně v souladu se zákonem. Když já se na to dívám, tak v tom vidím to, že spravedlnost existuje, myslím, že z tohoto důvodu to můžou sledovat i jiní.

Možná protože je Dexter hezký chlap a vystupují tam hezký ženský, tak to taky může hrát roli, že je to atraktivní, ale vlastně někoho na tom může fascinovat – já nevím – ta krev, věci, který jázase až tak úplně nemusím – řezání těl, na to si zakrývám oči, a tak. Ale můžou

to sledovat i nějaký teenageři a mohou mít pocit, že sledují nějaký zakázaný ovoce. Něco, co jinde není dostupný.

4.3 Od kolika let byste zpřístupnil/a tento seriál?

Asi od 18. Jo!

4.4 Co si lidé, společnost, může vzít ze sledování tohoto seriálu?

Mohli by se snažit o to, aby zákony víc fungovali, aby špatný lidi a zločinci mohli být dopadeni a neunikali zákonu. I když nevím, jestli je to ve skutečnosti tak jako reálný. Ale pro mě je to, vím, že to omílám furt dokola. Ale smysl pro spravedlnost. Aby se věci děly tak jak se mají dít, a tak jak je to správný, aby nikdo nebyl ukřivděný, aby se nedělo zlo.

4.5 Proč si myslíte, že seriál funguje a má tak velkou sledovanost?

Já myslím, že jsem to tak nějak řekla. Že se lidi mohou ztotožnit s principem dobra, vyššího, a zároveň je v tom něco zakázaného a nebezpečného, co my si ve svém, třeba nudném, životě nemůže zažít takové napětí a Pocit nebezpečí, ale zároveň v bezpečné pozici, na židli před počítačem, ale můžeme zažít ten adrenalin, takže proto.

5. Okruh hodnocení seriálu

5.1 Se kterou postavou sympatizujete nejvíce?

S Dexterem.

5.2 Co máte rád/a na postavě Dextera?

Pro mě je to archetyp muže, když je člověk s Dexterem, tak se nemusí bát vůbec ničeho. On je prostě silný a zachrání tě v jakékoli situaci. Tak to na něm mám ráda. Ale zároveň je pro mě strašně moc důležité, že je v tom ten Harryho kodex, ve chvíli, kdyby se neřídil tím morálním přesvědčením, tak už by pro mě nebyl hrdina.

5.3 Co máte rád/a na postavě Briana, vraha s chladěákem?

Na něm nemá nic ráda, protože ten nemá morální kód.

5.4 Co máte rád/a na postavě Trinityho?

Počkat to byl ten, co mu zabil ženu! No tak to vůbec! Vůbec nic na něm nemám ráda, úplně ho nenávidím ze všeho nejvíc.

5.5 Jaká je Vaše oblíbená scéna v seriálu?

Mám hodně ráda úvod, jak se začíná hrát, jak tam řeže tou mašlou, a tak, a působí to, jak kdyby se tam děla nějaká vražda. Oblíbená scéna. Můžu chvíli přemýšlet??? Veškerý scény,

kdy Dexter je šťastnej a kdy to vypadá, že se mu v životě bude žít dobře. V poslední sérii, když je s Hannou McCay, a uvědomí si, co chce, že jako budou pracovat na tom, že budou spolu. Takže jakoby asi ty scény, když je Dexter s nějakou ženou, se kterou souzní a rozumí si.

5.6 Je „nějaká část ve Vás“, která Vám říká, že se na to dívat nemáte, třeba z morálních důvodů?

To ne, jenom taková ta část, která křičí: „ááá, bojím se krve, na tohle se nemůžu dívat, jak někdo řeže do mozku“.

5.7 Je zde v seriálu něco, co Vám přijde nereálné (typicky seriálové, neslučitelné s reálným světem)?

Ten konec, jak Dexter skončil. Ten je prostě nereálný, že člověk jako on, by se rozhodl žít v lese a dělat dřevorubce. Protože smysl jeho života bylo zabíjení lidí, a potom si to transformuje na ten partnerský vztah, a nevěřím, že by to mohlo takhle dopadnout, že by se doopravdy rozhodl žít takhle. A potom jsem dost uvažovala o tom, jestli doopravdy je reálný vysvětlení toho, proč je tak posedlej krví a zabíjením, to že měl ten traumatickej zážitek. Jako věřím, že ho to mohlo poznamenat, samozřejmě, to jak viděl zemřít svou matku a tak všechno, ale jestli by to vedlo k tomu, že by tak hrozně zbožňoval krev, třeba jestli to doopravdy může být reálný.

5.8 Jste spokojený/á s koncem seriálu?

Ani za nic nejsem spokojená! Já jsem strašně moc doufala, že doopravdy Dexter, Hannah a Harrison budou pohromadě a budou žít šťastně a spokojeně až do smrti, i když jsem věděla, že tak to dopadnout nemůže, že je to hrozný sladčák, a nejspíš by to ani nikoho z diváků nenaplnilo, ale já jsem prostě celou dobu, v hloubi duše, si to přála, aby žili šťastně. Někde, kde by Dexter nebyl v nebezpečí.

5.9 Zdálo se Vám někdy o tomto seriálu?

Asi ne.

5.10 Myslíte, že Dexter trpí nějakou nemocí?

Asi trpí nějakou duševní poruchou, nějakou poruchou osobnosti, ale nejsem si úplně jistá. Nerozumím té problematice zas až tolik.

Příloha č. 2:

1. Okruh motivace

1.1 Jak jste se dozvěděl/a o seriálu?

Od spolubydlícího.

1.2 V kolika letech jste začal/a sledovat tento seriál?

V 21 letech.

1.3 Proč Vás zajímá tento seriál?

Protože jsem se s takovým seriálem nikdy před tím nesetkala a zaujal mě.

1.4 Viděl/a jste před tímto seriálem nějaký jiný seriál s podobnou tematikou, popřípadě který?

Ne.

2. Okruh zisky

2.1 Jaké máte pocity při sledování tohoto seriálu?

Jsem určitě v napětí, protože mě zajímá, co se stane. Chvilka se mi střídá nasranost na Dextera, chvilka se malinko bojím, když jsem sama doma. A pocit uvolnění, relaxace.

2.2 Inspiruje Vás k něčemu tento seriál?

Inspirujeme? Jo. Inspirujeme k tomu nebýt jak hlavní hrdina, a inspirujeme k tomu, abych si nemyslela, že můžu soudit lidi, protože nejsem Bůh.

2.3 Má pro Vás sledování tohoto seriálu obohacení po stránce profesní, popřípadě jaké?

Jo, určitě. Zkoumám v tom seriálu různé charaktery, různé typy lidí. Všímám si toho, že Dexter často střídá masky, v různých situacích, a určitě i v tom logickém uvažování sbírám inspiraci.

2.4 Promítá se Vám tento seriál do rodinných, vrstevnických či partnerských vztahů?

Asi ne, ale sem tam, když se na to koukám si říkám, že jsem ráda, že nemám takového sourozence, jako je Dexter.

2.5 Má pro Vás sledování tohoto seriálu obohacení po stránce osobní, popřípadě jaké?

Ano, protože to pro mě má obohacení po stránce profesní.

3. Okruh rizika

3.1 Může pro Vás mít tento seriál nějaká rizika?

Ano, že strávím strašně moc času koukáním na ten seriál.

3.2 Může mít tento seriál rizika pro společnost?

Jo. Může. Může v lidech vyvolávat pocit, že oni můžou rozhodovat o osudu někoho jiného, a to si myslím, že není dobré. Myslím, že by nemělo být ukázáno, i když jasně, je to reálně ukázané, že lidem věci prochází, ale nevím, jestli je to úplně z tohoto hlediska v pořádku.

3.3 Může Dexter inspirovat některé lidi k vraždění?

Ano. Může. Navíc to vím, že to tak je. Už inspiroval. A myslím, že bude-li se jednat o nějakého narušeného jedince, tak určitě ho to může inspirovat k vraždění. Ale to všechno.

4. Okruh náhled

4.1 Jaký máte názor na dané téma? Danou problematiku?

Myslím, že je to velice kontroverzní téma. Když půjdu do vnitřku toho seriálu, tak ten seriál je perfektně udělaný po stránce seriálový, mediální. To si myslím, že zvládli nejlíp z mnoha seriálů. Ale myslím, že je to takové nemorální. Faktem zůstává, že ten seriál ukazuje na věci, které se dějí, běžně. A možná jsem naivní, možná je já zrovna vidět nechci, a nechci, aby se na to koukali lidi, kterým je třeba 14. Takže tak.

4.2 Proč si myslíte, že tento seriál lidé sledují?

Asi kvůli tomu, že je to takový reálný. V tom smyslu, že pod pokličkou (pro mě špatného člověka), se může skrývat něco dobrého. Stejně tak, jako že pod pokličkou rádky dobrých lidí, jakože policajtů, se může skrývat něco špatného. To v tom seriálu je, že poukazuje na nedostatky policajtů, když berou prachy z místa činu, a takhle. Navíc si myslím, že lidi táhne sledovat takový seriál, kde je ten hrdina záporný a oni se do něj můžou vcítit, a možná si můžou vynahrazovat své pocity, v bezpečném prostředí můžou prožívat něco nebezpečného.

4.3 Od kolika let byste zpřístupnil/a tento seriál?

Tak od 18.

4.4 Co si lidé, společnost, může vzít ze sledování tohoto seriálu?

Právě ten reálný pohled na danou věc. Ale vidím v tom spíše ty rizika, které si společnost může vzít. Ty lidi si můžou myslet, že můžou rozhodovat za někoho jiného, což si myslím, že převládá to, že z toho mají užitek – relaxaci, a tak.

4.5 Proč si myslíte, že seriál funguje a má tak velkou sledovanost?

Myslím, že je to hlavně kvůli tomu, že je to, pro mě to byl 1. seriál s takovou tématikou, ale myslím, že moc takových seriálů nebylo, a vznikli spíš až po Dextrovi. S podobnou tématikou se objevil třeba Dr. House, který byl taky narušený. A myslím si, že to bylo kvůli tomu, že to byla taková novinka, a je to chytlavé, hodně chytlavé. A všechny zajímá, jak to skončí. Prostě tě to tak chytne, že Tě tak strašně zajímá, jak to skončí. I kdyby ses nedodívala, tak si to prostě zjistíš, protože ti to bude vrat hlavou.

5. Okruh hodnocení seriálu

5.1 Se kterou postavou sympatizujete nejvíce?

S Debrou.

5.2 Co máte rád/a na postavě Dextera?

Asi to, že se hezky chová k dětem. Jinak, to, že je profík v tom, co dělá. Ale myslím tu opravdickou stránku – krevního specialistu. To dělá výborně. A má úžasné logické myšlení.

5.3 Co máte rád/a na postavě Briana, vraha s chladákem?

Jeho logické myšlení, všechno měl „tipťop“ promyšlené, jde vidět, že to byli bratři. Vše měl perfektně připravený, dokázal dobře hrát. Ale asi stejně jako u Dextra, ty lidi nemám ráda.

5.4 Co máte rád/a na postavě Trinityho?

Mám na něm ráda to, že je to jedna z nejhorších záporných postav, a nejluxusněji udělaných, co jsem kdy viděla. Ale na něm, jako na osobě, nemám ráda vůbec nic.

5.5 Jaká je Vaše oblíbená scéna v seriálu?

Moje oblíbené scény jsou s Debrou, každá scéna, kde ona vystupuje je dobrá. Líbí se mi scéna, kdy sedí Agent Lundy, Debra a Anton na obědě.

5.6 Je „nějaká část ve Vás“, která Vám říká, že se na to dívat nemáte, třeba z morálních důvodů?

No, trochu to ve mně je. Že bych možná neměla podporovat takovou zvrhlost, že bych se na to možná neměla koukat, abych nepodporovala takové scénáristy. Asi tomu nezabráním.

5.7 Je zde v seriálu něco, co Vám přijde nereálné (typicky seriálové, neslučitelné s reálným světem)?

Asi čas. Dexter stíhá strašně moc jiných věcí, jako být s rodinou, v práci, vraždit, mít milenkou, sám pečovat o dítě – to nemůže podle mě stíhat.

5.8 Jste spokojený/á s koncem seriálu?

Ne! Nejsem spokojená. Můj konec seriálu by vypadal tak, že by Dexter byl dopaden. Ani mě tak nevadí, že umřela Debra, ono to dodává takový hezký „šmrnc“. Ale myslím, že měl Dexter skončit ve vězení a měl dostat na doživotí a Harrison by se rozhodl sám, jestli se na něj bude chodit koukat, nebo ne. Harrison by skončil pravděpodobně v dětském domově, nebo někde tak. Ale jo! Vlastně on by šel za Astor a Codym, k babičce a dědovi (od Rity rodiče). To by se mi líbilo nejvíc.

5.9 Zdálo se Vám někdy o tomto seriálu?

Ne, asi ne. A pokud ano, tak si to nepamatuju.

5.10 Myslíte si, že Dexter trpí nějakou nemocí?

Asi jo. Je psychopat si myslím.

Příloha č. 3:

1. Okruh motivace

1.1 Jak jste se dozvěděl/a o seriálu?

Určitě jsem to nesledoval od premiéry. Měl jsem povědomí o tom, že něco takového je a že je to trošku kontroverzní. Pak v prváku na vysoký jsem viděl, že se na to kouká spolubydlící, koukl jsem mu přes rameno, a viděl jsem ty těla na stole, jak do nich řeže, a tak, a říkal jsem si, že to je něco šíleného. Potom se o tom ve škole hodně mluvilo. Tak jsem to zkusil a bavilo mě to. První série byla strašně super, a mně se to moc líbilo. Trošku tam hraje roli ta kontroverze.

1.2 V kolika letech jste začal/a sledovat tento seriál?

V 21 letech.

1.3 Proč Vás zajímá tento seriál?

Zajímalo mě to proto, že to bylo kontroverzní téma. Protože jinak jdou tyto kriminální témata mimo mě.

1.4 Viděl/a jste před tímto seriálem nějaký jiný seriál s podobnou tematikou, popřípadě který?

Jako kriminalitu obecně, tak tu nemám rád. Když to vezmu na toho negativního hrdinu, tak to je široký pojem. Záporáci jsou fajn. Seriál ale asi ne. Spíš jsem koukal na sitkomy.

2. Okruh zisky

2.1 Jaké máte pocity při sledování tohoto seriálu?

Napětí – je to strašně dobře napsaný. To asi nejvíc.

2.2 Inspiruje Vás k něčemu tento seriál?

Asi ne.

2.3 Má pro Vás sledování tohoto seriálu obohacení po stránce profesní, popřípadě jaké?

Asi dost minimální. Teď studuju trestní právo, tak to má trošku souvislosti. Ale zatím mě to nenapadlo, že bych to využil. Asi dobré téma na seminárku, diplomku.

2.4 Promítá se Vám tento seriál do rodinných, vrstevnických či partnerských vztahů?

Asi ne. Tak maximálně někomu řeknu, že se na to dívám, co mě na tom zaujalo.

2.5 Má pro Vás sledování tohoto seriálu obohacení po stránce osobní, popřípadě jaké?

Je to možný. Hraje si to dost s tolerancí. Jak je člověk tolerantní sám k sobě, jak moc si ty svoje odlišnosti připustí a dá jim volný průchod. To asi řeší každý člověk. Neříkám, že bych potřeboval zabíjet lidi, ale každý má něco o čem si myslí, že to není jako skvělý, tak to si myslím, že jo.

3. Okruh rizika

3.1 Může pro Vás mít tento seriál nějaká rizika?

Já myslím, že ne. Slyšel jsem o případech, že ho někdo zkusil napodobit i v reálu, což je šílený. Ale pro normálního člověka asi ne.

3.2 Může mít tento seriál rizika pro společnost?

Tak v určitých situacích může, ale to se týká lidí, kteří by tak dopadli stejně. Možná to urychlí to rozhodnutí toho člověka to udělat.

3.3 Může Dexter inspirovat některé lidi k vraždění?

No jo, myslím, že jo. Už jsem na to odpověděl předtím.

4. Okruh náhled

4.1 Jaký máte názor na dané téma? Danou problematiku?

Nerozumím moc těmhle psychologickým věcem, nevím, jak moc to může být reálný nebo ne. Jak už jsem říkal, líbí se mi tam ta rovina toho, jak se člověk ztotožní s tím, co potřebuje dělat. I když si o tom člověk může myslet, kdo ví co. Ta tolerance sám v sobě, to je to hlavní téma podle mě.

4.2 Proč si myslíte, že tento seriál lidé sledují?

Tak všechno, kde se objevuje krev, je hodně kontroverzní a oblíbený samo o sobě, a tady vlastně tím, že ta postava dělá věci, které jsou na první pohled zavržení vhodné, zároveň ty tu postavu sleduješ, nějak s ní cítíš, někdy se jí snažíš obhajovat někdy zase ne, a to je hrozně zajímavé. To by mohl být ten důvod.

4.3 Od kolika let byste zpřístupnil/a tento seriál?

Asi od 15.

4.4 Co si lidé, společnost, může vzít ze sledování tohoto seriálu?

Mohlo by to rozvířit tu debatu toho, co je dovolené. Jak se může postupovat proti zločincům, proti vrahům, dovedu si představit, že může rozproudít debatu o trestu smrti, nebo o nějakých „drsnějších“ vyšetřovacích metodách.

4.5 Proč si myslíte, že seriál funguje a má tak velkou sledovanost?

Je tam základ v příběhu, který je zajímavý. Člověk s těma postava cítí. Zajímá ho, jak to dopadne. Ty scénáristi jsou docela dobří, ta kvalita se jim podařila udržet. Některé série jsou horší, některé lepší. V podstatě jako u každého seriálu, když se koukneš tak na dvě série, tak tě zajímá, jak to dopadne.

5. Okruh hodnocení seriálu

5.1 Se kterou postavou sympatizujete nejvíce?

Tak to jsem trošku čekal. No jmenuje se to Dexter, člověk se na to dívá kvůli němu. Takže Dexter.

5.2 Co máte rád/a na postavě Dextera?

Baví mě na tom to, že ty věci, nad kterými on přemýšlí, jsem nikdy neřešil. Je to takový náhled na život. To jak žije ten svůj život. Utajení. Dvojí život. To není klasický téma, to člověka zaujme. To mám rád.

5.3 Co máte rád/a na postavě Briana, vraha s chladěákem?

Ten se taky snaží s tím svým postižením žít, takže došel asi k tomu, že potřebuje toho svého bratra, k tomu, aby mohl žít, což sice není hezké, ale zajímavé. Má jasný cíl, být spolu s tím svým bratrem. Hodně asi pomohl, aby si Dexter uvědomil kdo vlastně je. To co přitom dělá je naprosto šílené a neobhajitelné, jakékoli vraždění lidí. Ale to zaměření je, jako cíl, docela sympatické, být se svým bratrem.

5.4 Co máte rád/a na postavě Trinityho?

Bavilo mě na něm, že vypadá normálně, jako normální člověk, i přestože má takový tajemství. Mám rád toho herce, který ho hraje, takže ta postava mi byla sympatická od začátku.

5.5 Jaká je Vaše oblíbená scéna v seriálu?

Nejradši mám tu první sérii jako obecně, a nejlepší scéna je, když tam jsou oba „bráchové“, stojí s nožema nad Debrou, ona tam leží a nechápe, a on se rozhoduje, co udělá, tak to je super. Nebo možná to, jak jde na to místo do toho domu, a má vzpomínku, jak tam je jeho

máma a volá na něho, a hned potom, člověka vlastně napadne, že by to mohl být jeho bratr. Že je to tak dobře udělaný, že tě to napadne vteřinu předtím, než to tam řeknou. Taky super scéna.

5.6 Je „nějaká část ve Vás“, která Vám říká, že se na to dívat nemáte, třeba z morálních důvodů?

Určitě ne víc, než na nějaký jiný seriál. Vždycky si říkám, že bych se měl třeba učit, ale rozhodně to není tím tématem.

5.7 Je zde v seriálu něco, co Vám přijde nereálné (typicky seriálové, neslučitelné s reálným světem)?

Spousta věcí, je to přeci jenom seriál.

5.8 Jste spokojený/á s koncem seriálu?

V podstatě asi jo. Někaký happyend, jak by spolu utekli do Argentiny, je velký „sladák“ na to, jak je to drsný seriál, takže tak se mi to docela líbilo. Ta poslední scéna, jak tam sedí, a vlastně ani nepřemýšlí, jenom existuje. Jako je to „depka“, ale ten seriál takový prostě je. Líbilo se mi to.

5.9 Zdálo se Vám někdy o tomto seriálu?

Možná nepřímo o tom seriálu, ale když se člověk dívá na tyhle krvavý věci, tak se to na těch snech projeví.

5.10 Myslíte si, že Dexter trpí nějakou nemocí?

Tak nejsem psycholog, takže to neumím diagnostikovat, ale je jasné, že to není normální. Kdyby on byl normální člověk, tak se mu žije snáz a líp, tak asi nějaká psychická porucha asi jo.

Příloha č. 4:

1. Okruh motivace

1.1 Jak jste se dozvěděl/a o seriálu?

Doporučil mi ho kamarád.

1.2 V kolika letech jste začal/a sledovat tento seriál?

Když mi bylo 19.

1.3 Proč Vás zajímá tento seriál?

Protože jsem se s podobným seriálem nikdy nesetkala, na takovém principu vystavěném. Chytl mě.

1.4 Viděl/a jste před tímto seriálem nějaký jiný seriál s podobnou tematikou, popřípadě který?

Myslím, že ne.

2. Okruh zisky

2.1 Jaké máte pocity při sledování tohoto seriálu

Zvláštní. Ten princip toho, že najednou jako divák toleruji vraždy a takové věci mi přijde divné. Na druhou stranu se mi to líbí, že on je taková prodloužená ruka zákona.

2.2 Inspiruje Vás k něčemu tento seriál?

Debra mě inspiruje k tomu, abych řekla „fuck“ za každým druhým slovem. Spíš mě to baví, než inspiruje, ne.

2.3 Má pro Vás sledování tohoto seriálu obohacení po stránce profesní, popřípadě jaké?

Profesní? Ne, to ne. Spíš obohacující. Pomáhá mi to vidět věci z jiného úhlu.

2.4 Promítá se Vám tento seriál do rodinných, vrstevnických či partnerských vztahů?

Ne.

2.5 Má pro Vás sledování tohoto seriálu obohacení po stránce osobní, popřípadě jaké?

No, ten jiný náhled, rozměr. Před tím než jsem to viděla, tak pro mě byly vraždy a takové věci vyložené v negativním slova smyslu. Vždycky jsem si říkala, že zabít jiného člověka je to nejhorší co vůbec můžeš udělat, protože na to nemáš právo. A když se dívám na Dextra tak mám pořád tento princip, na druhou stranu je pro mě snáze pochopitelné, že třeba vražda taky není ... není to černobílé už.

3. Okruh rizika

3.1 Může pro Vás mít tento seriál nějaká rizika?

Ted' nedávno, když jsem se na to dívala znovu, a byla tma, a on tam zrovna ten jeden rozřezával to tělo, tak jsem si řekla, že to je divné a že mám trochu strach.

3.2 Může mít tento seriál rizika pro společnost?

Já myslím, že ne. Samozřejmě, když se na to bude dívat narušený jedinec sám o sobě, tak ho to může inspirovat, podle mě to není riziko. To bychom museli počítat s rizikem úplně u všeho.

3.3 Může Dexter inspirovat některé lidi k vraždění?

No, teoreticky jo, ale to stejné jako videohra. Ta tě taky může inspirovat. To ale musíš být narušená sama o sobě.

4. Okruh náhled

4.1 Jaký máte názor na dané téma? Danou problematiku?

Ukazuje to černobílí svět policajtů a těch špatných, kdy prostě každá z těch osob, i když je to policajt, tak se tam ukazují v průběhu i jeho špatné stránky, takže z bílé se stává šedá. A naopak. Z Dextera - jako z psychopata – jsou stránky, se kterými můžeme sympatizovat, kterými on je nám blízký. Takže z černé se stává šedá. Takový šedý mix, a to se mi líbí. Každá z těch postav má svoji temnou stránku i tu dobrou stránku.

4.2 Proč si myslíte, že tento seriál lidé sledují?

Právě proto, že ze zločince se může stát hrdina a z policajta zločinec. Je to jiný přístup, než na jaký jsme byly doposud zvyklí.

4.3 Od kolika let byste zpřístupnil/a tento seriál?

Od 18, to je možná moc, ale alespoň od 15.

4.4 Co si lidé, společnost, může vzít ze sledování tohoto seriálu?

Myslím, že to může otevřít jiný pohled na věc. Tak jak se to stalo mě. A samozřejmě zábavu a vyplnění nějakého času.

4.5 Proč si myslíte, že seriál funguje a má tak velkou sledovanost?

Protože je zde velice dobře nastíněn charakter každé postavy. Samozřejmě i ústřední postavy, jako Dextra – všechny zajímá, jak se ta postava bude dále vyvíjet. Nemyslím, že ve všech

sériích je to úplně nejlíp udělané. Sem tam diváka může něco trknout, ale Dexter je vykreslený tak dobře, že všechny zajímá, jak skončí.

5. Okruh hodnocení seriálu

5.1 Se kterou postavou sympatizujete nejvíce?

Debrou.

5.2 Co máte rád/a na postavě Dextera?

Asi racionální uvažování, zbavené emoce. Protože on jako postava žádné emoce mít nemá. A ten jeho přístup k životu. Mluví o tom, že nasazuje různé masky, to není jen známka psychopatů, že každý z nás nosí různé masky, do zaměstnání, když se vrací zpátky k domů rodině a tak. Tím, on to vlastně používá jako nástroj k přežití, ale je to vlastně hluboce lidské.

5.3 Co máte rád/a na postavě Briana, vraha s chladěákem?

Asi nic, to je humus.

5.4 Co máte rád/a na postavě Trinityho?

To je úplně největší „humusák“. Dělal se mi z něj husí kůže a vnímám ho jako protiklad k Dexterovi. Nic, to nejde.

5.5 Jaká je Vaše oblíbená scéna v seriálu?

Těch je moc. Vždy když Debra přijde a řekne něco, 4 x „fucking“ a k tomu dvě normální slova. Anebo seržant Doeks – řekne „surprisemotherfucker“.

5.6 Je „nějaká část ve Vás“, která Vám říká, že se na to dívat nemáte, třeba z morálních důvodů?

To ne.

5.7 Je zde v seriálu něco, co Vám přijde nereálné (typicky seriálové, neslučitelné s reálným světem)?

No jasně. Tak celý Dexterův život, kdy on jako kdyby na začátku jenom pracuje a vraždí, pak má ženu a dítě, a absolutně nechápu, kde by na to všechno mohl vzít čas. Kdy podle mě ten chlap nemůže spát a ten den musí mít tak 36 hodin, aby stihl jít do práce, z práce si odskočit někoho zabít. A vůbec přichystání toho celého místa, kdy on tam musí natáhnout ty igelity a tak, já pamatuju, jak jsme malovali a to trvá vždycky strašně moc dlouho. Takže to absolutně nemůže stihnout.

5.8 Jste spokojený/á s koncem seriálu?

Když jsem to viděla tu poslední epizodu, tak jsem byla nasraná. Protože jsem si říkala, že tohle je blbost, ale potom jak se mi to rozleželo v hlavě, a jak jsme diskutovali, tak mi to přijde dobré. Je odsouzen k tomu žít s tou vinou. Kdyby potom odjel a žil šťastný život, tak mi to přijde takové nedocenění té oběti, sestry, která umřela díky němu.

5.9 Zdálo se Vám někdy o tomto seriálu?

To asi ne.

5.10 Myslíte si, že Dexter trpí nějakou nemocí?

No to ne, akorát jeho osobnost není úplně tak klasická.

Příloha č. 5:

1. Okruh motivace

1.1 Jak jste se dozvěděl/a o seriálu?

Od bratra.

1.2 V kolika letech jste začal/a sledovat tento seriál?

Od 23.

1.3 Proč Vás zajímá tento seriál?

Zajímavý nápad, dobré zpracování, sympatie s postavami seriálu.

1.4 Viděl/a jste před tímto seriálem nějaký jiný seriál s podobnou tematikou, popřípadě který?

Ne.

2. Okruh zisky

2.1 Jaké máte pocity při sledování tohoto seriálu

Smíšené. Ze začátku jsem si seriál užívala, bála jsem se většinou o Dextera, aby na něj nepřišli, posledních několik sérií jsem se bála spíše od Debru a chtěla jsem, aby na Dextera už přišli, aby ji přestal ničit život. Takže to co jsem na Dexterovi "obdivovala" ze začátku jsem na konci nesnášela.

2.2 Inspiruje Vás k něčemu tento seriál?

Zamyšlením nad otázkou morálky, zda to, že jsem Dextera v jeho chování podporovala, je správné. Do jisté míry je to totiž zvrácené, a také mě to vede k zamyšlení, jak bych se na něj dívala, kdyby se to skutečně dělo.

2.3 Má pro Vás sledování tohoto seriálu obohacení po stránce profesní, popřípadě jaké?

Nemá.

2.4 Promítá se Vám tento seriál do rodinných, vrstevnických či partnerských vztahů?

Ne.

2.5 Má pro Vás sledování tohoto seriálu obohacení po stránce osobní, popřípadě jaké?

To nevím, asi ani ne.

3. Okruh rizika

3.1 Může pro Vás mít tento seriál nějaká rizika?

Určitě, právě v té otázce morální, neboť jsem proti trestu smrti a tak mě svým způsobem děsilo, že jsem Dexterovi fandila.

3.2 Může mít tento seriál rizika pro společnost?

Pokud si tento seriál někdo vysvětlí tak, že to co Dexter dělá je v pořádku a začne to také dělat, vymkne se mu to třeba kontrole, tak ano. Ale domnívám se, že pokud by to někdo začal dělat, tak je nějakým způsobem narušený, takže by to začal dělat tak jak tak. Normální člověk si uvědomí, že to prostě je pouze seriál a dělat to nebude.

3.3 Může Dexter inspirovat některé lidi k vraždění?

Aha, tak to už sem vlastně odpověděla v předchozí otázce, myslím si, že ty co inspiruje, jsou stejně už narušení, takže by to dělali tak jak tak...možná je ale inspiruje to dělat lepší – dexterovou– cestou.

4. Okruh náhled

4.1 Jaký máte názor na dané téma? Danou problematiku?

Je to každopádně zajímavé, že opravdu lidé sympatizují s masovým vrahem...těžko říct, co si o tom myslet, možná že v každém z nás je cosi zvráceného, ale samozřejmě většina zůstane pouze u toho, že si užije seriál a to mu stačí. Je to jako když člověk sleduje film o nějakém hrdinovi, teď mě napadá dost blbě prostě Armagedon řekneš si, Bruce Willis je borec, položí svůj život za záchranu světa. V hlavě si řekneš, fandím mu, ale většina lidí by to neudělala. Stejně tak si řeknu, jo fandím Dexterovi, ale nikdy bych to neudělala...,ale každopádně je tam prostě zajímavá myšlenka toho, jak pracovat s psychopatem, přestože to není morální, tak občas mě při seriálu napadlo, kurník ale kdyby to takhle šlo, tak proč ne...,ale pak sem si hned řekla, že by to prostě nešlo, takže si raději užiju jen toho, že to je seriál a nebudu chtít aby se to skutečně stalo, protože kvůli němu hodně dobrých lidí zemřelo a on z toho nakonec vyšel živý. To mě nasral nejvíc.

4.2 Proč si myslíte, že tento seriál lidé sledují?

Protože je to baví, je to napínavé, má to myšlenku, samozřejmě že lidi zajímá v každé sérii masový vrah, proti kterému bude stát, zda bude mít zajímavý motiv, atd. Také si oblíbí nějaké postavy, které je baví, fandí jim, bojí se o ně, apod. Seriál má spád, nemá hluchá, nudná místa.

4.3 Od kolika let byste zpřístupnil/a tento seriál?

Od 15, ale v dnešní době mi přijde, že to je jedno, protože si to děti seženou, kdy budou chtít, takže je spíš na rodičích, jak s tím budou pracovat.

4.4 Co si lidé, společnost, může vzít ze sledování tohoto seriálu?

Zamyslet se nad zvráceností v každém z nás

4.5 Proč si myslíte, že seriál funguje a má tak velkou sledovanost?

To jsem odpověděla už v té otázce, proč to lidé sledují. Mimo to se také lidé chtějí dozvědět, jak to dopadne. Já osobně jsem poslední tři (myslím tři) série sledovala jen kvůli tomu, jak to dopadne s Debrou a doufala jsem, že Dextera chytnou a ona bude v pohodě...prostě jsem chtěla vědět, jak to dopadne. Ale podruhé už se na ten seriál dívat nepotřebuju. Jednou mi to stačilo.

5. Okruh hodnocení seriálu

5.1 Se kterou postavou sympatizujete nejvíce?

S Debrou!

5.2 Co máte rád/a na postavě Dextera?

Jeho klid, ze začátku vtipné poznámky vzhledem k jeho chybějícím emocím. Taký je to každopádně sympaták. A i když to všechno posral, tak prostě měl svoji rodinu rád, svým podivným způsobem.

5.3 Co máte rád/a na postavě Briana, vraha s chladákem?

No tak tohle je blbé, ale prostě byl mrtě (hodně) sexy.

5.4 Co máte rád/a na postavě Trinityho?

Na tom nic, ten mi byl prostě odporný od začátku.

5.5 Jaká je Vaše oblíbená scéna v seriálu?

Ok, měla jsem ráda scénu, kdy se dala Debra dohromady s agentem Lundym. Je to trapné, ale v té době jsem byla asi citově vyprahlá nebo co, tak sem měla radost, že ji to vyšlo, teda aspoň na chvíli no.

A pak se mi líbila scéna v první sérii, kdy Dexter zachrání nějaké dítě od vrahů a to dítě ho vidí a má popsat, jak vypadal a popíše ho jako Ježíše. To byla hodně zajímavá chvíle. Ale určitě jich tam je i víc.

5.6 Je „nějaká část ve Vás“, která Vám říká, že se na to dívat nemáte, třeba z morálních důvodů?

Ta část mi neříkala - nedívej se na to, říkala spíš, jak můžeš fandit sériovému vrahovi???

5.7 Je zde v seriálu něco, co Vám přijde nereálné (typicky seriálové, neslučitelné s reálným světem)?

Tak zaprvé si nemyslím, že by v Miami bylo tolik sériových vrahů...teda aspoň doufám, že to tak není. Pak ke konci tam už byli chvíle, které byly přetažené za vlasy, že už se na něj mělo logicky přijít, ale nepřišlo.

5.8 Jste spokojený/á s koncem seriálu?

Spokojená absolutně nejsem, vzhledem k tomu, že nechali umřít Debru. To jsem byla fakt nasraná! Nechala bych Debru přežít a ať chytanou Dextra. Nebo v ideálním případě, aby se z toho nějak dostal a přestal vraždit. Jejich konec mi přišel dost divný, hlavně si myslím, že v tuhle chvíli by z něj začal být normální sériový vrah, protože vše na čem mu záleželo a kvůli čemu se snažil, ztratil.

5.9 Zdálo se Vám někdy o tomto seriálu?

Ne.

5.10 Myslíte si, že Dexter trpí nějakou nemocí?

Je to psychopat.

Příloha č. 6:

1. Okruh motivace

1.1 Jak jste se dozvěděl/a o seriálu?

Začala na něj koukat moje přítelkyně a koukl jsem na pár dílů s ní, začalo mě to bavit, takže díky ní jsem se o tom dozvěděl.

1.2 V kolika letech jste začal/a sledovat tento seriál?

Nejsem si jistý, ale mohlo mi být tak 23 let.

1.3 Proč Vás zajímá tento seriál?

Zaujal mě, protože je jedinečný to, jak se k tomu dostal, a že jeho otec mu našel nějakou cestu žít, i když si myslím, že není správná. Zjednodušeně se mi líbí.

1.4 Viděl/a jste před tímto seriálem nějaký jiný seriál s podobnou tematikou, popřípadě který?

Asi ne přímo o tom. Že by byl nějaký podobný nevím. V jiných seriálech třeba zabíjí, ale kvůli tomu, že musí, ne že to potřebují.

2. Okruh zisky

2.1 Jaké máte pocity při sledování tohoto seriálu?

Doufám, že takový lidi vážně neexistují. Ale vraždí se po celém světě, každý den, a tady si Dexter vybírá alespoň ty špatné. I když občas, ať se vyhne problému, tak musí odstranit i ty dobré lidi, což nesedí jeho kodexu. Jinak mě to spíše odhání od toho, abych něco takového udělal sám osobně.

2.2 Inspiruje Vás k něčemu tento seriál?

Ano, že by se každý měl zamyslet, když chce udělat špatnou věc, jako někoho zabít. Myslím si, že se dá najít vždy nějaká jiná cesta (lepší než smrt). Každý má nárok na život, i když je špatný.

2.3 Má pro Vás sledování tohoto seriálu obohacení po stránce profesní, popřípadě jaké?

Bohužel ne. Nestuduji nic takového, v čem by mi to pomohlo, ale obohacuje mě to v tom, že mám další pohled na to, co by se mělo zlepšit nebo změnit.

2.4 Promítá se Vám tento seriál do rodinných, vrstevnických či partnerských vztahů?

Spíš ne. Ale když se nad tím zamyslím, tak bych některé postavy dokázal přirovnat k mým blízkým.

2.5 Má pro Vás sledování tohoto seriálu obohacení po stránce osobní, popřípadě jaké?

Ano, nikdy bych nechtěl dopadnout jako vrah a nepřiju nikomu, ať se mu stane něco podobného jako Dexterovi. Ukazuje, že má rodina stát při sobě, i když se dějí špatné věci.

3. Okruh rizika

3.1 Může pro Vás mít tento seriál nějaká rizika?

Ne, myslím si, že to mám srovnané dobře. A je to přece jenom seriál.

3.2 Může mít tento seriál rizika pro společnost?

Ano, pro určité jedince určitě.

3.3 Může Dexter inspirovat některé lidi k vraždění?

Samozřejmě, že ano. V této době bych se spíše divil, kdyby se nikdo nenašel.

4. Okruh náhled

4.1 Jaký máte názor na dané téma? Danou problematiku?

Líbí se mi, že autor dokázal něco takového vůbec vymyslet. Muselo to být hodně těžké. Každá postava je něčím specifická. Třeba jak mluví s otcem, i když je po smrti a radí mu, co a jak má udělat, aby se vyhnul nebezpečí. Ale nelíbí se mi, jak kvůli tomu, aby se uspokojil, nemá čas na rodinu a vystavuje ji nebezpečí. Pak když mu umře Rita, tak stejně si neudělá čas na svého syna a vychovává ho skoro jeho chůva. Nemá prostě žádný city, ale bez toho by to taky nebylo ono. Jinak se mi líbí, jaký má smysl proto, aby našel vraha dřív jak policie, i když by ji měl pomáhat, když pro ně pracuje. V každé sérii je spousta pěkných i hnusných věcí. Ale kdybych je měl všechny popisovat, tak nikdy neskončíme. Všechny ty věci prostě ukazují na to, že je bezcitný, a je mu jedno, co se stane komukoli, kdo ho má rád, nebo ho zná. Neřeší problémy ostatních a je uzavřený sám do sebe.

4.2 Proč si myslíte, že tento seriál lidé sledují?

Protože je dobrý! Každý si udělá obrázek, jak by to mělo fungovat v normálním životě. A komu se zalíbí, ten chce vědět, jak dopadne konec. K tomu ale potřebujete vidět všechny série.

4.3 Od kolika let byste zpřístupnil/a tento seriál?

Jelikož v této jde všechno kupředu, tak asi od 15. I když, aby pochopili, co se tam vlastně děje, tak raději od 18. Může to mít na nějaké mladší jedince vliv, třeba agresivita ve školách, atd.

4.4 Co si lidé, společnost, může vzít ze sledování tohoto seriálu?

To, jak by měl fungovat život ve skutečnosti. Zamyslet se nad otázkou, co je dobré a špatné.

4.5 Proč si myslíte, že seriál funguje a má tak velkou sledovanost?

Protože je netradiční a výborně provedený. Komu se zalíbí, tak potřebuje vidět všechny díly.

5. Okruh hodnocení seriálu

5.1 Se kterou postavou sympatizujete nejvíce?

Řekl bych, že s Debrou, ale nemám rád, když ženy mluví sprostě. A taky Trinity je luxusní.

5.2 Co máte rád/a na postavě Dextera?

Že je většinou o krok napřed před ostatními. Dokáže s kapky krve vyčistit, co se stalo. Jinak v průběhu dalších sérií se mi spoustu kladných věcí otočili v záporné.

5.3 Co máte rád/a na postavě Briana, vraha s chladákem?

Tuto postavu nemám rád celkově.

5.4 Co máte rád/a na postavě Trinityho?

Jak je „vyčůraný“ a nechutný. Myslím, že tuto postavu zahrál nejlíp, co to šlo. Prostě boží!

5.5 Jaká je Vaše oblíbená scéna v seriálu?

Třeba když Dexter zachrání Debru před vrahem s chladákem.

5.6 Je „nějaká část ve Vás“, která Vám říká, že se na to dívat nemáte, třeba z morálních důvodů?

Ne. Myslím, že s tím žádný problém nemám.

5.7 Je zde v seriálu něco, co Vám přijde nereálné (typicky seriálové, neslučitelné s reálným světem)?

Asi ne.

5.8 Jste spokojený/á s koncem seriálu?

Konec mě trochu zklamal. Čekal jsem něco jiného. Netroufnu si navrhnout jiný.

5.9 Zdálo se Vám někdy o tomto seriálu?

Mě osobně ne, ale přítelkyni ano. Docela jsem se zasmál.

5.10 Myslíte si, že Dexter trpí nějakou nemocí?

Ano, o tom jsem se zmínil už v předešlé otázce.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Anna Bučková
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Michal Růžička, Ph.D.
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Identifikace se záporným hrdinou – zisky a rizika
Název v angličtině:	Gains and risks of identifying with a negative hero
Anotace práce:	Bakalářská práce <i>Identifikace se záporným hrdinou – zisky a rizika</i> pojednává o hlavním hrdinovi ze seriálu Dexter. Zkoumá, jaké zisky a rizika vyplývají ze sledování daného seriálu, jak pro jedince, tak pro společnost. V teoretické části se zabýváme popisem hlavního hrdiny. V praktické části zkoumáme onen výše zmíněný vliv seriálu na jedince a společnost.
Klíčová slova:	Seriál, sériový vrah, teorie osobnosti, porucha osobnosti, disociální porucha osobnosti, agrese a agresivita.
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis entitled <i>Gains and risks of identifying with a negative hero</i> deals with a main character of a TV series Dexter. It explores the gains and drawbacks that follow watching the series for an individual and society as well. The main character is fully described in the theoretical part of the thesis, whereas the practical part is dedicated to the description of the influence that the series have on individuals and society.
Klíčová slova v angličtině:	Television series, serial killer, personality theories, personality disorder, Anti-social personality disorder, aggression, aggressiveness.
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 – Rozhovor – Respondent č. 1 Příloha č. 2 – Rozhovor – Respondent č. 2 Příloha č. 3 – Rozhovor – Respondent č. 3 Příloha č. 4. – Rozhovor – Respondent č. 4 Příloha č. 5 – Rozhovor – Respondent č. 5 Příloha č. 6. – Rozhovor – Respondent č. 6
Rozsah práce:	64 s.
Jazyk práce:	český